

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Strabonis Geographicorum [geographicorum] Lib. XVII

Strabo

Basileae, 1539

Liber tertius

urn:nbn:de:bsz:31-67095

litur ulnas ad plurimum nouem. Dicit autem Eratosthenes eos qui sunt Meroës, distare paulò plus quàm uiginti tribus millibus. Per Hellepontum enim esse decem & octo millia, deinde quinque millia ad Borysthenem. In his autem qui distant Byzantio stadijs fermè sex millibus trecentis, septentrionalioribus existentibus Maxotide, secundum hybernos dies sol attollitur usque ad sex plurimū ulnas, dies autem est maxima horarum solstitialium decem & septem. Vteriora uero propinquantia iam inhabitata propter frigus, non amplius usui sunt descriptori terræ. Siquis autem hæc etiam uelit discere, & quæcunq; alia cælestium, Hipparchus quidem dixit. Nos uero reliquimus, quia sunt expressiora quàm propositus nunc tractatus ab illo sumat. Expressiora autem sunt etiam de circumumbribus et biumbribus & alterumbribus ea quæ Posidonius dicit. Tamen de his tantum commemorandum fuit, quantum satis esset ad excogitationem declarandam, & quod partim utile ad terrarum descriptionem, partimq; inutile. Ac quandoquidem sermo est de umbris à sole, sol autem ad sensum secundum parallelum fertur, secundum quem mundus quoq; omnis. A quibus quidem ex unaquaq; mundi conuersione dies fit & nox. Quando enim super terram sol fertur, ab his sanè & biumbres excogitantur & alterumbres. Biumbres quidem quicunq; ad meridiem, quandoq; enim incidentes habent umbras, cum à meridie sol gnomonem accedit rectum, ad subiaccens planum, quandoq; autem in aduersum, cum sol in aduersum consistit. Hoc autem solis his contingit, qui inter tropicos habitant. Alterumbres uero, quibuscunq; aut semper umbra ad Vrsam cadit, sicut nobis, aut in australia, sicut eis qui in zona altera temperata habitant. Contingit autem hoc omnibus his, qui minorem habent tropico septentrionalem, & quando uero eundem aut maiorem, principium est circumumbrium usq; ad habitantes sub polo. Sole enim secundum omnem mundi conuersionem super terrā lato, clarum est quod umbra etiam circulariter circumfertur ad gnomonem. Quam ob causam circumumbres eos appellarunt nihil ipsos ad descriptionem terræ pertinentes. Neque enim sunt hæc partes propter frigus habitatae, sicut in his qui ad Pytheam, sermonibus diximus, ita ut nec magnitudinis, inhabitatae huius cura sit habenda. Quoniam percipi potest, quod qui habent septentrionalem tropicum, subaccidentur descripto circulo sub polo Zodiaci, secundum mundi conuersionem, subiacente distantia inter æquinoctialem & tropicum, quartam & sexagesimam maximam circuli partem.

ARGVMENTVM TERTII LIBRI.

INtertio incipit singulas orbis partes describere, & primum hoc libro totius Hispaniæ continetur descriptio à columnis ad Pyrenæum usq; montem.

STRABONIS

GEOGRAPHICORVM

LIBER TERTIVS.

Hispania.

*Sterilis, *πρωϊζοντα*
 77p.

Pyrenæi mon-
 tes.

Hieron promō-
 torium.
 Artabrorum
 promontoriū.
 Hierna.

Cuneus, id est
 eplū promon-
 torium.

VM PRIMAM describendæ terræ formam iam ediderimus, proprius deinceps ad singula noster hic reducendus est sermo. hunc enim in modum sumus antè polliciti, & cum recte tractatus iste diuisus hæctenus esse uideatur, rursum ab Europa, eiusque partibus capiendum est initium, ab his inquam ipsis à quibus antea easdem ob causas. Cæterum illius prima ab occasu pars extat Hispania, hæc autem maxima ex parte difficulter habitatur. Nempe rupes & saltus & loca syluestria, & campi tenuissimæ telluris, neque huius planè irrigua pars magna est. Quæ spectat in aquilonem prorsus frigida, nimix insuper asperitatis, & oceano semper obnoxia, nihil aliorum commixtum habens siue coniunctum. Quo fit ut eo ex latere habitandi malignitas excedat. Eius generis quidem ea regio est. Quæ uero in austrum uergit, uniuersa ferè eximie foelix est, præsertim quæ extra columnas porrigitur. Vbi uero describerimus & figuram superius & magnitudinem, aperta erit per singula declaratio. Quoniam ab occasu in ortum pro longitudine pellis similitudinem reddit, cuius anterior pars ad orientem uergat, & secundum latitudinem à polo Arctico tendat in austrum. Habet autem ipsa longitudo stadiorum simul millia sex, latitudo autem quinque ad maximum. Alicubi uero est minus quàm trium, maxime ad montes Pyrenæos, qui orientale latus efficiunt. Montes enim ipsi continenter ab austro tendentes in Boream, ab Hispania Galliam terminant. Cum uero Galilæa latitudo inæqualis prorsus existat & Hispaniæ, ubi ambarum angustissima est latitudo, à mari nostro in oceanum spatium extenditur, Pyrenæis adhærens maxime montibus. Ad utranque illius partem sinus quidam sunt ad oceanum, quidam ad mare nostrum, è quibus maiores sunt Celtici quos Gallaticos appellant, angustiores ad Hispanum pelagus tellurem habentes. Hispaniæ latus ad orientem uergens Pyrene facit, Australe uero, nostrum à Pyrene usque in Herculeas columnas mare, & exterius continenter additum usque ad promontorium, quod Hieron, id est Sacrum uocant. Tertium ab occasu est Hispaniæ latus, parallelum aliquo pacto Pyrenæ, è regione æqualiter distans à Sacro promontorio usque ad Artabrorum montem, quam & Hiernam appellant. Quartum ex hoc loco usque ad promontoria Pyrenes, quæ Boream spectant. Redeuntes igitur, singula explicemus, sumentes à Sacro promontorio primordium. Hoc enim non Europæ modo, sed orbis uniuersi in occidentem remotissimū signum terminatur. Etenim duabus ex continentibus mundus finitur ad occasum, Europæ promontorijs atque Africæ principio, quæ tum Hispani, tum Mauritanii tenent. Hispaniæ quidem extrema ad stad. mille & quingenta prominent ad ipsum quod diximus promontoriū. Contiguū huic agrum Cuneum Latini uocitant, Sphena (id est cuneū) uolentes significare. Id autem promontorium in mare procumbens

Artemi

Artemidorus n
 Quod huic figu
 stri, alteras in m
 quoque Hercul
 illic Herculis, n
 quaternos, quo
 mentientes. Sac
 lare temporibus
 tes in proximo u
 rum in opiam. E
 quibus & credi
 nime. Posidon
 multo maiorem
 cidente, in illo ref
 illud, noctem po
 sim postea, sicut
 plus post occasu
 rem. Ibi autem r
 quemadmodum
 imaginem auger
 ex humidis surfi
 latiores suscipit
 orientem solem
 sitatem uero cor
 set occasus. Ar
 nuoque noctem
 no deprehendi n
 in ambulare nem
 nox nox occupa
 Gades ad Ocean
 Continentis aute
 tum est Hispaniæ
 latus in initium ad
 partibus uterque d
 maior. Verum A
 nans, quam Celta
 ore Tagi regiõ in
 petani Oretaniq
 citatem habet. Re
 tur orbem, excelle
 gus. Hic est quen
 gus mediæ inter
 casum fluitans, in
 ne Bætica uocita
 Turduli appella

Artemidorus nauigio æquiparat. Sic enim eum in locum profectus, eloquitur. Quod huic figuræ tres exiguas assumat infulas, è quibus unam naualis instar rostri, alteras in modum aurium eminentia habentes tigna, eo in tractu templum quoque Herculi dedicatum monstrari. Qua in re mentitum Ephorum, nec aram illic Herculis, nec Deorum cuiquam, sed accumulatos passim lapides ternos aut quaternos, quos aduenæ de regionis consuetudine aduoluunt, eos ita migrasse mentientes. Sacrificia uero ulla facere, moris nõ esse, nec locum nocturnis inambulare temporibus, quæ tunc ab dijs possideri asserant, atqui ad spectaculum uenientes in proximo uico pernoctent. Interdiu uero aquam infundant, propter aquarum inopiam. Hæc hunc in modum se habere, constans indigenarum opinio est, quibus & credi opus est. Quæ autem uulgo & tenuioribus similiter dixit, minime. Posidonius enim uulgo dici tradidit, solem in finitimis Oceani litoribus multo maiorem occidere ingenti cum strepitu, perinde ac eo in profundum incidente, in illo restinguendo pelagus efferuescat. Hoc quoque mendacium esse, & illud, noctem post occasum è uestigio subsequi. Haud enim è uestigio, uerum sensim postea, sicut & apud alia maria magna. Nam ubi sol ad montes occidat amplius post occasum diei tempus obuenire, ob diffusam circumcirca lucis claritatem. Ibi autem neque plus neque è uestigio assequitur, aut adiungitur obscuritas, quemadmodum & in campis solet ingentibus. Apparentem uero magnitudinis imaginem augeri in ortu similiter, & in occasu in maribus. Causa est, quia plures ex humidis sursum uapores eleuantur, per quos sicut per fistulas, fractus intuitus, latiores suscipit imagines, ueluti per aridam tenuemque nebulam, occidentem uel orientem solem siue lunam aspiciat, quando & rubicundum sydus apparet. Falsitatem uero conuicisse inquit, cum dies xxx. Gadibus obuersatus ipsos obserasset occasus. Artemidorus autem solem centies ampliozem occidere asserit, continuoque noctem occupare, ut ipse quidem perspexerit. Hoc in Sacro promontorio deprehendi non potest, si quis sententiæ eius mentem intendat. Ait enim noctu inambulare neminem. Ita neque sole occidente ullus sanè inambulet, siquidem mox nox occupat. Quod quidem nullo alio in loco litoris Oceani euenit. Nam et Gades ad Oceanum sunt, & contrarium Posidonius & alij complures testantur. Continentis autem ad Sacrum promontorium maritimæ, hæc quidem principium est Hispaniæ lateris occidui, usque ad Tagi fluminis eruptionem. Australis autem lateris initium ad alium usque fluuium Anam & eius egressum. Ab orientalibus uero partibus uterque defertur. Alter quidem retro in occasum cursu elabitur altero longe maior. Verum Anas sese flectit in Austrum, mediã inter amnes regionem disternans, quam Celtæ maiori ex parte incolunt, & Lusitanorum plerique, quos ex ulteriore Tagi regione in Coloniã Romanã traduxere. In superioribus autem partibus Carpetani Oretanique & Veitonum frequentes habitant. Ager istorum mediocrẽ feracitatem habet. Reliquus ad orientem & meridiem iacens, si ad uniuersum confertur orbem, excellentissimus est ob eorum bonorum uirtutem quæ terra creat & pelagus. Hic est quem flumen Bætis alluit in eisdem ex locis nascens ex quibus Anas et Tagus mediæ inter utrumque magnitudinis existens ab sui primordio, sicut Anas in occasum fluitans, inde in austrum deflectens, in idem litus excurrit. Regio ipsa à flumine Bætica uocatur. Ab incolis autem Turdetania. Incolæ uero ipsi Turdetani & Turduli appellantur. Sunt qui eisdem arbitratur esse, sunt & qui diuersos, è quibus

Solis strepitus
in occasu.

Nox continuo
ab occasu solis

Sol quare ma-
ior oriens occi-
densque appa-
reat.

Tagus fluuius.

Anas fluuius.
Celtæ.
Carpetani.
Oretani.
Veitones.

Bætis fluuius.

Bætica.
Turdetania.
Turduli.

am iam ediderit
hic reducendus
ante pollicem, &
esse uidetur, rursus
est initium, ab
causas. Certe
spania, hæc autem
r. Nempe rursus
uius planè irri-
nimia in super-
m habens siue
Eius generis
imie foelix est,
imus & figu-
Quoniam ab
s anterior pars
tendat in au-
latitudo autem
xime ad mon-
continenter ab
um uero Gale-
angustissima
æis adherens
ad oceanum,
Gallaticos ap-
Hispaniæ læ-
Pyrene usque
ue ad promon-
est Hispaniæ
à Sacro pro-
ellant. Quar-
tant. Redeun-
ordium. Hoc
simū signum
casum, Euro-
britani tenent.
dipsum quod
itant, Sphæra
procumbens
Artemi

est Polybius qui Turdetanis Turdulos finitimos ad septentrionem esse dicit. Hoc autem in tempore nulla inter eos apparent confinia. Hi inter Hispaniæ popu-
Liter. e apud Hispanos. los sapientia putantur excellere, & literarum studijs utuntur, & memoranda uetustatis uolumina habent, poëmata, leges quoque uersibus conscriptas, è sex annorum millibus, ut aiunt. Cæteri etiam Hispani usum habent literarum, non uno quidem genere, neque una illis lingua est. Hæc autem plaga intra Anam ad ortum quidem usque ad Oretaniam protenditur. A meridie uero ab eius eruptione usque ad Anæ maritimum tractum, & usque ad Columnas. De hac uero latiore explicandum est oratione, & de propinquiore locis quantum ad perdiscenda regionis ingenia, feracitatemque conducit. In quã enim maritimæ partem & Bætis & Anas erumpunt, hinc nouissima Mauritanix plaga inter Atlanticum incidens pelagus, fretum ad columnas efficit, quo extrarium cum mediterraneo mare coniungitur.
Mauritania. Hinc & eam Hispaniæ partem quam Basi stanorum seu Bastulorum uocat. Calpe
Basistani. Bastuli. Calpe. mons est, circuitu quidem non magnus admodum, altitudine uero ingens & arctus, adeo, ut longinquis insulæ formam præferat. E nostro igitur ad exterius nauigantibus mare, hic ipse dexter offertur, à cuius radicibus sita est urbs Calpe stad. quadraginta, uetusta, & haud abiecta. Id superioribus annis Hispanorum nauale fuit. Plerique hæc ab Hercule ædificatã tradidere, è quibus est Timosthenes qui eam cognomine Heracleam superiori tempore dicit. Ostentari magnum etiam murum in circuitu & naualia. Inde Mellaria optima habens salsamenta. Postea est Belon & urbs, & fluuius. Hinc enauigationes sunt maxime ad Mauritanix Tingin, & mercatura & condiendorum piscium frequentia. Fuit & Zeles urbs Tingi finitima, hanc ad ulteriorem ripam Romani coloniam traduxere, quibusdam ex Tingi assumptis accolis. Et habitatoribus Roma eò dimissis, urbi ipsi Iuliæ Iozæ nomen indidere. Postea Gades angusto discreta freto insula, distans à Turdetania Calpe stad. circiter D C C. & L. seu D C C C. ut alij perhibent. Hæc ipsa insula nihil ab alijs cæteris in rebus differt. Incolarum uero in nauigando strenuitate, & aduersus Romanum populum charitate, eò foelicitatis incrementique peruenit, ut licet in extremo sita orbe terrarum, uniuersas tamen nominis celebritate excellat. Cæterum de hac ipsa tunc dicendum erit, cum de alijs insulis commemorabimus. Deinde Menesthei cognomine portus est, & ad Astan & Nabrasin æstuaria. Dicuntur autem æstuaria, refertæ marinis aquis conualles ex inundationibus pelagi, per quas in mediterranea instar fluuiorum nauigantes ascendunt, ad uicina præsertim oppida. Paulo post Bætis bifariam partitus erumpit, inter cuius ostia intercepta insula stad. c. siue (ut plerisque placet) pluribus à maritima separatur. Ibi Menesthei existit oraculum, & Capionis turris consistit in petra, quam circumcirca pelagus alluit. Ea sicut Pharus mirum in modum ad nauigantium salutem ædificata est. Nam cum eiectus ab amnelimus uadofum reddat profundum & latentibus sub aqua saxis locus ipse promineat, conspicuo aliquo opus habebat signo. His superior est Bætis nauigatio, & Ebûra oppidum, & Luciferi templum, quod Lucem dubiam appellant. Deinceps sunt cæterorum æstuariorum enauigationes, & cum reliquis duo Anæ fluminis ostia, è quibus sursum nauigatio exhibetur. Inde nouissimum est Sacrum promontorium, à Gadibus minus duobus millibus stad. distans. Nonnulli ad Anæ ostium ab Sacro promontorio miliaria LX. perhibent. Hinc ad Bætis ostium centum. Deinde ad Gades LXX. Turdetaniam igitur supra litus, quod intra flumen Anam

Anam est, iacere
 pentrionem &
 Oretani. Ad me
 stum incolunt. L
 rum adiacere dis
 regionis spatium
 dorum ingens et
 que super amne
 moditatem. Cor
 britate & potent
 grania & concilia
 opitulante magn
 rum & indigenar
 dimissa Colonia.
 Ro. Colonia. Ho
 cis nuper in Col
 modum splendid
 Astenas & Carm
 da & Apetua & V
 stant à Corduba
 Munda metrop
 Cneus confugit
 set obruncatus
 rans, tracto paul
 dum sollicitauit, p
 bus simili occisu
 uero Mastia est, in
 insulæ nauali stac
 le, qui à mari stac
 re nauigatur ad u
 stime coluntur. z
 nstuarum, & ag
 grioribus, per t
 periora uero opp
 scaphis iter est, ho
 arbore lintribus, i
 Quidamque dorso
 Boream, metallis
 genti, nec non ad
 Cotinas (ita enim
 sum hi montes o
 ctuosa, magnisque
 tio nec talibus sc
 montes extant au
 ad Tagum pertu

Anam est, iacere cōtingit. Eam autē Bētis fluvius diuidit, quam amnis Anas ad septentrionem & occasum terminat. Ad ortum autem nonnulli Calpetanorum & Oretani. Ad meridiem uero ex Bastetanis, qui intra Calpem & Gades litus angustum incolunt. Deinceps mare usq; ad Anam & Astytani, quos agro Turdetanorum adiacere dixi, & qui extra Anam habitant, & finitimorum complures. Huius regionis spatium in longitudinem & latitudinē duo stad. millia non excedit. Oppidorum ingens est numerus. nam ducenta esse prædicāt, fama quidem celeberrima, quæ super amnes ædificata sunt, aut æstuarijs mariq; proxima, propter rerum commoditatem. Corduba Marcelli ædificium eò magnitudinis creuit, ut nominis celebritate & potentia polleat. Itidem & Gaditana ciuitas, altera quidem nauigationis gratia & conciliata cum Romanis societate, altera uero agri uirtute et magnitudine opitulante magna ex parte Bære flumine. Eam sanè initio habitauere & Romanorum & indigenarum uiri delecti. Nam prima hæc istos ad locos à Ro. populo est dimissa Colonia. Post hanc uero & Gaditanam, Ispalis quidem insignis, & ipsa Ro. Colonia. Hoc autem tempore manet emporium. Cæterum honore & deductis nuper in Coloniam Cæsarianis militibus, ciuitas Bætis excellit, tametsi nō admodum splendide habitata. Post has Italica & Ilipa super Bæti. Longius uero est Astenas & Carmo & Bulco. Sunt & in quibus Pompei liberi debellati sunt, Munda & Apetua & Vrso & Tucis & Iulia & Aegua. Hæc autem omnes non longè distant à Corduba. Quodam autem modo eius regionis primaria urbs est, id est Munda metropolis, distatq; à Carteia Munda stad. sex mil. & cccc. Quò uictus Cneus confugit. Inde naui dilapsus cum ad incumbentem pelago rupem excessisset obruncatus est. Eius autem frater Sextus à Corduba salutem fuga comparans, tracto paululum temporis inter Hispanos bello, demum Siciliam ad rebellandum sollicitauit, postea in Asiam è Sicilia effugiens captus ab Antonianis ductoribus militi occisus est. In Celtis Conistoris urbs est nobilissima. Super æstuarium uero Mastia est, in quam conuentus est Turgaditanorum, quæ potissimum super insulæ nauali stad. non pluribus c. imminet. Bæti quidem plurimi assistunt incolæ, qui à mari stad. fermè mil. ac cc. usq; Cordubam, ac parum etiam ultra, flumina nauigatur aduerso. Vicina ripis arua, & in ipso flumine parua insulæ diligentissime coluntur. Accedit spectandi amœnitas, tum uillarum tum arborum ordine consitarum, & agrorum exquisitiore cura laboratorū. Igitur usq; Ispalin nauigijs grauioribus, per stad. non multo minus quàm d. aduerso nauigatur amne. Ad superiora uero oppida, usq; Ilipam minoribus, usq; Cordubam autem fluuialibus scaphis iter est, hoc quidem tempore compactis, antiquioribus uero seculis cauatibus arbore lintribus, id est monoxylis, supra Clastonem uero non est nauigatu facilis. Quidamq; dorforum instar distant à flumine montes, magis minusue admoti in Boream, metallis referti. In locis siquidē ad Ilipam spectantibus maxima uis est argenti, nec non ad Sisaponem. sic enim & hac & antiqua uocatur ætate. Cæterum ad Cotinas (ita enim appellant) æs unā gignitur & aurum, subuectis per amnē leuor sum hi montes occurrunt. Dextrorsum autē planities immensa & excelsa iacet, fructuosa, magnisq; consita arboribus, & ad pascua late patens. Aduersa hæc nauigatio neq; talibus scaphis, neq; ad tantū tractum ripas habet. Superiore autē in plaga montes extant auri & argenti habentes indaginem, quam metalleā nuncupant, ea ad Tagum pertinent. Loca igitur metallica & aspera & tenuia esse oportet, qualia

Calpetani.
Oretani.

Astytani.

Corduba.
Gaditana ciuitas.Ispalis.
Bætis ciuitas.Italica.
Ilipa.
Astenas.
Carmo.Bulco ὁ βόθυνος
Munda.
Apetua.
Vrso.Tucis.
Iulia.
Aegua.
Carteia.Cnei pompeii
cædes.
Sext. pōpeius.
*Mileti, Ἰρμυ
δίτη.Conistoris.
Mastia.
Turgaditani.*παροικίτου δὲ
τοῦ ποταμοῦ ἢ βου
τίς.
Bætis fluvius.
Ilipa.

*μονόξυλα.

Sisapo.

Corine.

Metallica.

onem esse dicit.
Hispaniæ popu
morandæ ueni
oras, è sex anno
am, non uno qui
mad ortum qui
ptione usque ad
latiore explicans
scenda regionis
& Bætis & Anas
cidens pelagus,
re coniungitur.
um uocat. Calpe
o ingens & arre
id exterius nau
urbs Calpe stad.
morum nauale
henes qui eam
um etiam mu
. Postea est Be
tania Tingin,
urbs Tingi finis
usdam ex Tine
Iulia Iozæ no
s à Turdetania
insula nihil ab
& aduersus Ro
licet in extre
. Cæterum de
. Deinde Me
icuntur autem
gi, per quas in
ræsertim oppi
intercepta insula
enefthei existit
lagus alluit. Ea
est. Nam cum
aqua saxis lo
erior est Bætis
ibiā appellant.
quis duo Am
simum est Sa
ans. Nonnulli
ad Bætis os sū
intra flumen
Anam

Bæturia. Carpitaniae contigua sunt, & Celtiberis adhuc amplius. Talis est & Bæturia campos habens ad Ariam accedentes siccitatis immensae. At enim ipsa Turditanea *Turditanea feracitas.* mirifica rerum copia laeta est. Cumque omnium ferax sit, tum etiam plurimam eorum copiam fert. Duplicatur autem ea fructuum feracitas, exportatione. Superuacanea enim frugum ubertas nauigantium multitudine facile distrahit. Id autem & flumina & aquarum (ut dixi) efficit infusio, fluminibus perquam similis, & ex mari pariter redundans, quae non modo paruis, sed etiam magnis nauibus eodem modo ad mediterraneas urbes, sursum nauigandi facultatem suppeditant. Permultum spatium enim supra litus inter Sacrum promontorium & columnas Herculeas, uniuersa planities est. Multis quoque hic in locis à mari ad partes mediterraneas superiores ualles sunt, fossis mediocribus & fluuialibus alueis comparandae, & complura ad stadia extensae. Has maris ascensus & aestuantes aquae, non deterius, imò uero commodius quam flumina nauigabiles praestant. Cumque nihil obstet, pelagusque secundos cursus per aestum in fluminis modum exhibeat, per fluuium labi uidearis. Hoc in loco maiora quam in reliquis incrementa sunt. nam cum ex ingenti pelago unda angustum agitetur in meatum, quem in Hispaniam Mauritania conficit, repercussionem accipit, & ad cedentes terrae partes facile defertur. Ex huiusmodi autem uallibus plerumque per inundationes exhauriuntur, quaedam uero non penitus aqua destituit, aliqua etiam intra se in insulas accipiunt. Huius itaque generis effusiones sunt inter Sacrum promontorium, Herculeasque columnas, uehementius quam ceteris in locis excrecentes. Talis autem excrementia ad nauigantium usum excellentem habet commoditatem. Plures namque saepius & maiores facit excursiones, ut ad stad. octo saepenumero aduersa augetur nauigatio. Adeo ut quodammodo totam terram & quidem nauigabilem facile praebet, & ad exportanda, & ad importanda inuicem onera. At uero molestum quippiam in hoc habet, quod fluuiatiles nauigationes ingruente uehementius undarum excessu, & aduersus fluuiorum cursum fortius reflante, non paruum nauitis discrimen important identidem, siue deferantur siue referantur. In his uero accessibus siue recessibus etiam detrimenta sunt, pari enim ratione concitantur, celeriterque mouentur. Si quidem crebro nauigia in sicca tellure destituta sunt, & pecora quae antequam effundantur aquae in proximas fluuij insulas traiecerunt, interdum inundationibus merguntur, interdum relinquuntur. Redire autem coacta, cum nequeant, prorsus intereunt. Iuuenas aiunt obseruare haec solitas, redeuntes expectare aquas, & ad continentes remeare terras. Igitur homines cum locorum naturam percepta, inundationes omnibus subseruire similiter ualentes, perdidicissent, urbes in illis & alia quaedam habitacula, sicuti penes fluuios condiderunt, e quibus est Asta, Nabrisa, Onoba, Sonoba, Maenoba, & aliae plures. Excipiunt & fossae nonnullis in locis confectae, ut multis ex locis, & multos ad locos, & inter se, & ad externos rerum comportatio suppeditari queat. Adiuumento quoque pariter confluentiae sunt ad inundantias, quas permeare, quaedam inhihent telluris eminentiae, & nauigandi facultatem operantur, ut ex fluminibus in incrementis maris aestus, & ex illis in flumina ad inuehenda onera, aquarum commoditas subseruiat, uniuersa uero mercatura in Italiam atque Romam est ad columnas usque, commodum habens nauigandi cursum, excepto dumtaxat si qua circa euripi ipsius angustias, & ad nostri maris tractum difficultas adest. Per tranquillum namque clima cursus ipsi conficiuntur, illi praesertim qui per altum mare uersatur. Id autem

Aestus maris commoditas.

Inundationis pericula.

*Asta.
Nabrisa.
Onoba.
Sonoba.
Maenoba.*

autem onerarijs
quoque uentis
tempelate latro
onum, facilis est
nisi inquit, cum
ad limum Sardin
Quapropter cur
tes contra ipsas d
poratur autem e
te, sed etiam boni
re, & minium, Si
na materia, itider
in tractu fluuenta.
ea ex regione, sed
feriora dixerim. I
amplius lanitium
omuntur. Telaru
rum omnis gene
raritas, praeterqu
appellant. Planti
coam ferme ob
perturbata insula
mam legatis ter
multitudinem o
tuo nequaquam
hni serpentum m
diocritas ad sit, pl
asserunt, quas edi
mittunt, haec quos
unt, egressis aut
Turditania expo
& numerus. Inge
Romanorum na
da, tantum est ear
ditaniae copia, aq
que & conchylia,
nare superat, pra
magnitudinis ac
modum circa ceta
rebulosae cuiusda
rena, multo nostr
Carteia uero cery
locis murenam &
duorum autem cu
uore ingenti, ping

autem onerarijs nauigijs mercatoriam faciuntibus conducit admodum. Marini quoque uenti suum habent ordinem, adest & pacis ipsa tranquillitas, extinctis hac tempestate latrocinijs. Vnde ijs qui nunc uersantur in pelago, uniuersum adest otium, facilis est securitas. Peculiare sanè quiddam obseruandum est, ut Posidonius inquit, cum ex Hispania retro nauigatio habenda est, quod in eo mari usque ad sinum Sardiniensem uenti spirant subfolani, id est Euri, qui & Etesiae dicuntur. Quapropter cum circa Gymnesias insulas, circaq; Sardiniam & alias Africae partes contra ipsas dispulsus errasset, tandem tertio uix mense transmisit in Italiam. Exportatur autem è Turditaniam uinum, magna uis tritici, oleumq; non modo ubertate, sed etiam bonitate praecipuum. Euehitur in super caera, mel, pix, & grana purpurea, & minium, Sinopica terra non deterius, ligna cumulant ibi naualia ex indigena materia, itidem etiam sal multus effoditur, non pauca quoque salsa sunt eodem in tractu fluenta. Non pauca etiam ad fescas falsamenta condiuntur, non solum ea ex regione, sed etiam ex alio extra columnas litore, quae Ponticis nequaquam inferiora dixerim. Frequens inde primum uestis ueniebat, nunc uero Coraxorum amplius lanitium excellentissimae pulchritudinis, unde admissarij arietes talento emuntur. Telarum exuperans tenuitas, atq; copia, quas Saltiate construunt. Pecorum omnis generis abundantia, nec minor uenationum, perniciosarum beluarum raritas, praeterquam f effodientium terras cuniculorum, quos pleriq; lepuseculos appellant. Plantis enim uastitatem inferunt, & fatorum radices esitant, & hoc per totam ferme obueniens Hispaniam, Massiliam usque prorogatur, quin & ipsas perturbat insulas. Nempe Gymnesiarum insularum incolae missis aliquando Romanam legatis terras petijisse dicuntur. ab istis enim eiectari bestijs, quibus propter multitudinem obsistere nequirent. Ad tantum igitur pariter bellum, quod perpetuo nequaquam ingruit, caeterum corruptionem pestilentia quadam importat, ueluti serpentum muriumq; agrestium tanti forsitan necessitas est auxiliij. Vt uero mediocritas adsit, plures repertae sunt uenationes. Itaque de industria catellas agrestes afferunt, quas educat Africa, quas quidem funiculis capistratas intra foramina dimittunt, haec quos capiunt unguibus extrahunt, aut in summa telluris effugere cogunt, egressis autem uenatores incumbunt, capeffuntq;. Quanta uero rerum ex Turditaniam exportandarum copia sit, maxime declarat nauigiorum magnitudo & numerus. Ingentes enim naues onerariae istinc Puteolos nauigant, & Ostiam Romanorum nauale permeant. Insuper multitudo Africanis ferme aequiparanda, tantum est earum incrementum. Cum autem huiusmodi sit mediterranea Turditaniam copia, aequalem f etiam maritimam ex pelagi bonis inuenies. Ostrea namque & conchylia, omnia & multitudine & amplitudine omni ex parte, exterius mare superat, praecipue cum fluxus ac refluxus hic augeantur, qui causa (ut par est) magnitudinis ac multitudine propter enudationes existunt. Eundem se habet in modum circa cetaria genera, oryges, phalenas, & physiteras, quibus reflantibus nebulosae cuiusdam columnae uisio, longe cernentibus offertur, & conghi, & murenae, multo nostris maiores capiuntur, aliaq; quamplura huius generis edulia, in Carteia uero cerycas, id est murices & purpuras librarum x. In exterioribus autem locis murenam & congrum minarum supra octoginta, polypum talenti pondus duorum autem cubitorum sepias, & similia. Frequens uero thynnus è uetusto feruore ingenti, pinguis aruina horum impellitur, querna uero quadam glande sagi

Subfolani.

Etesiae.

Gymnesiae insulae.

Turditaniam

ubertas.

Grana purpurea.

ra. i. κόκκος.

Minium.

Sinopica terra.

* in τῷ ὄψωπῳ

Graece lege.

Coraxorum lana.

minium.

Arietes pretiosi.

osi.

Saltiate.

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

Buedias proposita.

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

* ὄψωπῳ τῷ ὄψωπῳ

natur, quæ ad mare nascitur humilis admodum, at fertilem ingentemq; impendio producens fructum, quæ quidem copiosa in ipsa etiam terra generatur Hispana. Ingentes sanè radices perinde ac integræ quercus habens, quæ profecto ab humili radice tollitur minus. Tantum uero fructum affert, ut post maturitatem litora & extra columnas & intra, glande referta sint, quam æstus aquarū eieciat. Cæterum intra columnas semper minus ac minus reperitur. Vt autem author est Polybius, usq; Latinam ipsæ glandes emittuntur, nisi Sardinia quoque (inquit) & huic uicina regio ferat. Verum thynni ipsi quo magis columnis propinquant ab exteriorē delati pelago, eo amplius esca deficiente macerantur. Hæc in mari belua semper ad est plurimum glande gaudens, cuius cibo eximie pinguescit, cumq; glandium fuerit ubertas, & thynnorum fit ubertas. Cum uero prædicta regio tot bonis exuberet, effodiendorum sanè metallorū ingenium admirareris. Tota enim talibus plenissima est Hispania, non tota tamen procreandis fructibus facilis, nec tota ferax eundem in modum, præsertim ubi metallis abundat. † Rarum enim est utriusque rei fortunari commoditate, rarius & eandem, diuersis paruo in loco abundari metallis. At Turdetania agerq; coniunctus, nullam in hoc uirtutis genere rationem commendandi sui abesse sinit. Nam aurum, argentum, æs, ferrū nullibi terrarum, neque tantum neque tam probatū generari, hæctenus compertum est. aurū enim non solum ex metallis effoditur, uerum etiam fluit. Flumina namq; torrentesq; auream deferunt arenam, quæ passim & per loca aquarum indiga existens reperitur. Cæterum cum illic quidem minus appareat, per † aquatilia quidam aurei elucent grumuli. Quod si quibus à natura negatæ sint aquæ, illatis rigantes aquis mox ipsa splendentem efficiunt grumulū. Puteos quoque effodientes & alia per solertiam † tractantes artificia, lauandis arenis aurum excerpt. Pluresq; hac ætate sunt qui aurum eruant, quàm qui aurum effodiant. Vnde & chrysoplysia, id est aurila uacra sunt appellata. Galli quidem digniora esse sua prædicant metalla, quæ in Cemenus monte sunt, præsertim quæ ad Pyrenen uergunt. Verum enim uero quod his è locis educitur magis probatum est. Inter auri autem micas quandoq; dimidiæ libræ grumos, quas † pilas uocant, repertos fuisse memoriæ traditum est, qui paruæ admodum purgationis indigeant. Traditum etiam est scissis lapidibus, glebulas quasdam papillis mammarum similes inueniri. Ex auro autem excocto, & tenaci quadam creta repurgato purgamentum electrum est. Rursus hoc excoquitur, commixtionem auri atq; argenti habens, argentum quidem exurit, cæterum aurum ipsum remanet. Forma enim fusilis & lapidosa, ea propter paleis aurum potius liquefit, quoniã cum flama mollis existat, ad illud sese pariter metitur, quod & facile cedit, facileq; diffunditur, carbo autem caloris uehementia liquefaciens, & in sublime tollens magis ac magis absumit. In Erythris uero hinc extrahitur, & prope lauatur in alueolis, uel puteus ipse mollificatur, limusq; hinc haustus eluitur. Argentareas autem fornaces excelsas efficiunt, ut fumosa illa glebarum euaporatio tollatur in altum. grauis enim est & perniciosa. Ærariæ quoq; effodine uocantur aureæ, ex quibus per coniecturas licet agnoscere, aurū inde prius effodisolum. Posidonius autem cum effodiendi locos multitudinemq; laudibus extollat & eorū uirtutem, ab solita minime abstinet eloquentia, uerum diuino quodam afflatus spiritu, per ipsos agitatur excessus. Haud enim fidē (inquit) abnego fabulæ, quod syluis aliquando per incendia absumptis, terra ipsa auri atq; argenti feracissima

Turdetania
miranda ferti-
litas.

Metallorum in
Turdetania
prouentus.

* σπανίως γὰρ
ἀμφοτέρων τῶν

χρῶν, raro enim
uerūq; assequi
datur, uel rarū

est regionē in-
uenire utraq;

re uberem.

* ἰσχυροῦς δὲ ἵππῶν
καὶ ὄρνιθων. id est,

in ijs uero quæ
fluminibus aluuntur auri

splendescunt
scobes.

* χρυσοπύσια.

chrysoplysia.

Cemenus mōs
palæ.

* παλὰς λεγέδι
non pilas, sunt
enim massule

auri selibres
quarū Plin.
comeminit.

Electrum.

Auri liquefa-
ciendi purgan-
di ratio.

Posidonius.

cissima per noua
na efferbuit. Mor-
quam quædam sceli
inspiceret, inquit, e-
dam maiestatis ne-
modo, sed & diu-
redicam) subterra
deus inhabitat. T-
ac & ipse ex metall
morans, scitum ill
re atq; acriter hom
dum esse præstole
esse declarat, obliq
ro in flumina inci
quidē ænigmati si
assumpserunt, nor
atq; magis fructuo
salicer æs ipsum, a-
tum eximunt. Star
gant, uerum effod
infulis, & è Britan
mi ad septentrion
minare, fama est.
re, quam mulieres
dem talia demetall
circa nouam Carth
bestad. circiter xx.
narias operariorum
la per dies singulo
nociationis est. D
obsuper aquas suspi
liquata diffusis aq
plumbo purum ar
publicæ, neque hic
Aurariæ uero res f
uero Castaone pec
genti pars parua in
autem à Castaone
in eo sint argentaria
sci, qui noningenti
ad dignitatis access
natam uocabulo, r
cessum, Gades uero
mento sic cecinisse
dicitur γρηγορίου γρηγορίου

cifissima per noua quædam in superficiem, & in superiorem telluris faciem germi-
na efferbuit. Montes enim omnes, & omnem tumulum materiem esse monetæ,
quam quædã feclicitatis abundantia cumulauerit. Quod si quis regionem ipsam
inspectet, inquit, effluentis ubiq; perpetuo naturæ thesauros, & imperatoriæ cuius
dam maiestatis nequaquam deficiens ærarium esse dicat. Non enim diues tantum
modo, sed & diuitias sufficiens & suggerens est (inquit) regio. Penesq; illos (ut ue-
redicam) subterraneum locum, non infernus, sed Pluto, id est Dis ipse opulentia
deus inhabitat. Talia quidem speciosa quadam figura de hisce locutus est, perinde
ac & ipse ex metallis copiosa usus oratione. Effodientium uero solertiam comme-
morans, scitum illud Phalerij adiungit, qui in argenti fodinis agri Attici sic inten-
te atq; acriter homines effodere asserit, ut in superiora Plutonem ipsum adducen-
dum esse præstolentur. Horum igitur studium ac sedulitatem Ægyptijs æqualem
esse declarat, obliquas ac profundas concidentium fistulas, in quibus sæpenume-
ro in flumina incidunt. Hunc autem dolum non eundem esse & Atticis, sed illis
quidẽ ænigmati similem esse scrutandi metalla rationem. Nam † quocunq; (ait)
assumpserunt, non sumpserunt, quod autem habebant amiserunt. His uero magis
atq; magis fructuosum est, quoniam æs facientes, quartam educunt terræ partem,
scilicet æs ipsum, at priuatim argentum effodientes diebus tribus Euboicum talen-
tum eximunt. Stannum in superficie nequaquam reperiri asserit, ut historici uul-
gant, uerum effodi. Generari autem in Barbaris supra Lusitanos, & in Calsiterijs
insulis, & e Britannis Malsiliam deferri. In Artabris uero, qui Lusitaniæ postre-
mi ad septentrionem & occasum sunt terram argento, stanno, auro albicante eger-
minare, fama est. nam argento mixtum est. Hanc autem terram amnes ipsos defer-
re, quam mulieres sarculis euellentes, abluere panno implicitam † ἐπι πικρῶ. Ipse qui
dem talia de metallis scripta reliquit. Polybius autem effodiendi argenti locos, qui
circa nouam Carthaginem sunt memorans, maximos esse dicit, distare uero ab ur-
bestad. circiter xx. in circuitu stad. cccc. Quo in loco quatuor hominum † cen-
turias operariorum manere, qui tunc populo Romano xxv. drachmarum mil-
lia per dies singulos referebant. Reliquam operationem omitto. longioris enim ser-
mocinationis est. Ductilem autem glebam argenteam (ut ait) conterunt, cribris in-
desuper aquas suspensam agitant. Rursus quæ subsistunt conterunt, quæ iterum
liquata diffusis aquis conterunt, quintam deinde subsistentiam digestam effuso
plumbo purum argentum educunt. Nunc etiam sunt argenti fodinæ, nō quidem
publicæ, neque hic nec alijs in locis, sed in priuatorum possessiones demigrarunt.
Aurariæ uero res fisci habentur ut plurimum. Hinc autem cum alijs in locis, tum
uero Castaone peculiaris est effodiendi plumbi natura & metallum, cui etiam ar-
genti pars parua immixta est, non adeo ut eius utilis sit expurgatio. Non procul
autem à Castaone mons est e quo Bætis effluit, quem argentum nominant, cum
in eo sint argentariæ. Author uero est Polybius, & hunc & Anam e Celtiberia na-
sci, qui noningentis distant inter se stad. Cum enim Celtiberi plurimam fortunæ
ac dignitatis accessionem uendicassent, finitimam totam regionem eodem nomi-
natam uocabulo, reddiderunt. Videtur sanè, præscos illos Bætin nominasse Tar-
tessum, Gades uero insulasq; uicinas Erythiam. Ideo Stefichorum de Gerionis ar-
mento sic cecinisse existimant,

διότι γρηθείη σχεδὸν ἀντιπέρας κλεινᾶς ἐρυθίας

Pluto.

Phalerij dictū.

* Græcū signi-
ficantius sonat
ὅσα μὴ γὰρ ἀν-
ταβῶν φασίπ' ἐκ
ἰθαβῶν, ὅσα δ'
ἔχον ἀπὸ βαλῶν,
id est, quæ eūq;
quidem recepe-
runt, non acce-
perunt, quæ au-
tem habebant
abiecerunt. allu-
sio ad anigma
illud, quod in
uita Homeri re-
fert Herodotus
Artabri.

Stannum.
* ἐπι πικρῶ græ-
cā reliquit di-
ctionem, forte
quia nō intelle-
xit quādo græ-
cū quoq; exem-
plar hic corru-
ptum uidetur.
* τῆσδε μὴ
σιδάσ græce
est.
Fodinæ auri &
argenti.

Castanon.
Bætis.
Argentū mons

Tartessus.
Gades.
Erythæa.
Stefichorus.

ταρτηνός ποταμός παρά τῆν ἄπείρονας ἀργυρορίζος.

Vt e regione illustris Erythiæ progenitum fuerit Penes argenteos immensi Tartefsi fontes, occultasq; petras.

Turduli.

Cum autem fluuius duobus erumpat ostijs, oppidum inter ipsius cursum quon- dam habitatum fuisse constat, quod Tartessum, eodem quo fluuius nomine ap- pellatum est, extiterit, agrumq; Tartesium, quem Turduli hac ætate pascuntur. Eratosthenes quoque contiguam Calpæ terram Tartesium uocitari perhibet, & Erythiam eximiæ fœlicitatis insulam. Aduersus quem Artemidorus scribens, & hæc ab eo falso commemorari tradit, sicut & de distantia à Gadibus ad Sacrum pro- montorium, quod abesse dierum quinque nauigatione dicit, cum nō plura quàm mille & dcc. stad. esse constet, & maris æstuaria hucusq; transmitti, cum hoc qua- quauerfum circum orbem terrarum eueniat, & Hispaniæ partes ad aquilonem uer- gentes faciliorem ad Gallias habere meatum, quàm qui per oceanum nauigatio- nem agunt. Et quæcunque alia tradidit Pythæ uerbis per arrogantiam inductus,

* ποιήσαντος.

Poëta uero grandiloquus atque peritissimus, occasiones suppeditauit ad cogno- scendum, ut eorum locorum minime fuerit ignarus, quæ suas non fugerint aures, si recte quis utrunque ratiocinari uoluerit. Et quæ de ipsis deterius differantur, & quæ melius ueriusq;. Deterius quidem quod ad occasum extrema audierat istac, ubi, quemadmodum idem inquit,

εἰς ὠκεανὸν ἐμπέτην λαμπρὸν φάος ἡελίου, ἔλκων νύκτα μέλαιναν ἐπὶ ζείδωρον ἄερα.

Oceanum irrumpunt splendentia lumina solis, Almæ telluri noctem qui ducit opacam.

Tartarus.

Noctem uero diri ominis & inferno propinquam esse liquet, infernum autem Tartaro, unde si quis audiuerit quæ de Tartesso referuntur, coniecturam facere po- terit, Tartarum hinc esse denominatum, ultimum uidelicet subterraneorū locum.

Cimmerij.

Adiecit & fabulam, poëticum seruans officium, quemadmodū cum Cimmerios ad septentrionem & occasum habitantes nosset in locis ad Bosphorum sitis, eos ta- men ad infernum constituit. Forfan propter communem aliquem ritum Ionum ad hanc gentem. Ætate enim Homeri uel paulo ante, accessum ad Cimmerios fa- ctum fuisse cōmemorant ad Æoliam usque & Ioniam. Eodem t̄ modo & de Cyæ-

* ταῖς δὲ κωνί- ας ἰποίον παρὰ πηλυσίως τὰς πηλυσίως. id est Cyaneis uero similes finxit. Planctas scopu- lum describit Homer. Odyss. lib. μ. Cyaneæ. symplegades. * πηλυσίως.

neis insulis, quas uagas & errabundas cecinit, fabulas ex aliqua semper introducēs historia. Difficiles nanque petras aliquas fabulose describit, sicuti has Cyaneas, un- de & Symplegades, id est inuicem se concutientes, nomen affecutæ sunt, & pro- pterea per illas Iasonem cursum tenuisse posuit, columnarumq; & Siciliae fretum pro ipsarum ratione Cyanearum, quas errabundas t̄ appellant, insinuatū ab eo, ex fabulamento quidem Tartari, ad locorum Tartefsi mentionem obscurius quis & deterius traduxerit, melius autem ex his confyderabitur. Cum enim Hercules ex- ercitus ad hæc usque loca Phœniciamq; profectus esset, illorum hominum diuitias otiosamq; uitam sibi descripsit. Hi nanq; sic à Phœnicibus subiugati fuere, ut plu- res Turdetaniæ urbes confinesq; loci ab eis his habitētur annis. Vlyssis etiā exerci- tus in istis constitutus regionibus & ab illo occasionem præstitisse mihi uidetur, ut ad describendam Odysseam sicut & Iliada, ex rerum euentu poëtico de more animum induxerit. Non solum enim Italiæ ac Siciliae loca, & aliæ res quædam, ta- lium signa præ se ferunt atque describunt. Sed etiam in Hispania urbs Vlyssa, & Miner

Mineræ templi dicant bellum fuitatemq; committar, obuenit. Vast exuuijs, cū eis qui conuersi sunt. Et fite ignominiam cebat. Rursus erro Menelai & Vlyss not militiarum & (hoc enim Phœn esse finxit, quo P... Elysum in campu Dite transmitten Exiitq; uiris ubi Non hyemis uis Stridula sed semp Ingens oceanus, Aëris enim salu occasum uergens n fernum esse fabula noi locum describi... Hic Minoa Iouis c Qui aurea sceptrat Posteriores inde tidemq; in Hesperatas celebrant, qu dum à Mauritania ces & Hispaniæ & xatrem occuparun soluerunt imperiū. enim ductore Baro prodidere) argente redegerunt. Conie eo in tractu longæ tem hunc in modu... Miner

Mineruae templū, & cætera penè uestigia infinita illius errorem & Troianum in-
dicant bellum fuisse, pariterq; & expugnantium & expugnantium calamitates ua-
stitemq; commonstrant, nimirum quibus ut Cadmeam uictoriam assequerentur,
obuenit. Vastatis enim eorum domibus, & paucis in singulos accedentibus
exuijs, cū eis qui fuere superstites fides nulla haberetur, ex periculis ad piraticam
conuersi sunt. Et Græci tum spoliati tum dedecore infamati, tandiu sine suis man-
sisse ignominiam putabant, tum uero ad illos inanem se redire quisq; turpe esse du-
cebat. Rursus error Æneæ & Anthenoris & Henetorum, similiter & Diomedis &
Menelai & Vlyssis memoriæ proditus est, aliorumq; complurium. Poëta igitur
tot militiarum & ad ultima Hispaniæ gnarus, opesq; & alias uirtutes intelligens,
(hoc enim Phœnices † indicant) eo in loco piorū regionem & Elysiū campum
esse finxit, quo Proteus Menelaum transmissurum esse dicit,

vlyssæ urbs.
Cadmea uictoria,
prouerb.

*indicauerūt,
fortè Ἰδίου.
Elysiū.

odys. d.

ἄλλ' ἄρ' ἐς ἠλύσιοι πεδίοισι πέρατα γαίης
ἀθάνατοι πέμψουσιν, ὅθι φανθὸς ῥαδάμανθος,
τῆ περὶ ῥήϊσιν βιοτὴν πέλει ἀνθρώποισιν,
οὐ νικητὸς, οὐτ' ἄρ' χειμῶν πολὺς, οὐτέ ποτ' ὄμβρος,
ἄλλ' αἰεὶ ζεφύροιο λεγυπνέοντας ἀήτας
ἠκεανὸς ἀνέουσιν ἀναψύχον ἀνθρώπων.

Elysiū in campum terrarumq; ultima tandem
Dij te transmittent, stat flauus ubi Rhadamanthus,
Existitq; uiris ubi uita facillima durans.
Non hyemis uis multa, niues, non ingruit imber,
Stridula sed semper zephyrorum flamina mittit
Ingens oceanus, senimina grata uirorum.

Aëris enim salubritas & suauis zephyri spiritus ei regioni peculiaris est, quæ in
occasum uergens nunquā tepore caret. Tum uero terræ terminus, ubi poëtam in-
fernum esse fabulatum diximus. Adiectus etiam Rhadamanthus, proximum Mi-
noi locum describit, de quo hunc in modum loquitur,

Minos.

ῥῆδ' ἠπριμένα ἰδὸν δ' ἰὸς ἀγλαὸν ἔργον
χρῆσιον σκῆπτρον ἔχοντα θεμισέοντα νεκύεσσιν.

odys. d.

Hic Minoa Iouis clarum de sanguine uidi,
Qui aurea sceptrā tenens dat iura rigentia functis.

Posteriores inde poëtae uulgare cœperunt & expeditionem in Gerionis boues,
itidemq; in Hesperidum aurea mala. Nominatim etiam insulas quasdam fortu-
natas celebrant, quas in præsentiarum commonstratas nouimus, non lege admo-
dum à Mauritaniam promontorijs disiunctas, quæ Gadibus opposita sunt, Phœni-
ces & Hispaniæ & Africæ nuntios affero. Optimam istī regionem ante Homeri
ætatem occuparunt, locosq; tandiu in ditioe tenuerunt, quoad Romani suum
soluerunt imperiū. Hispanarū quidē opum hæc testimonia sunt. Carthaginenses
enim ductore Barca aduersus Hispanos ductantes exercitum eos (uti scriptores
prodidere) argenteis in Turdania præsepibus & dolijs utentes, in potestatem
redegerrunt. Coniecturam faceret quispiam è plurima eorum foelicitate, homines
eo in tractu longæuos appellari, principes maxime. Ob hanc causam Anacreon-
tem hunc in modum dixisse,

Fortunatae insulae.

ἔγωγε ἄρ' οὐτ' ἀμαλθίης βαλοίμην κίρας.

οὐτε τὰ πενήκοντά τε καὶ ἑκατὸν ταρτησὸς βασιλεύσαι.

id est,

Longaui Tar-
tesii. Equidem Amaltheæ cornu nolui,

Neque annorum centum & quinquaginta imperium tenuisse Tartesi.

Arganthonius

Cæterum Herodotum regem ipsum nominatim descripsisse, & Arganthonium uocitasse. Vel enim sic accipi potest, uel huic dicto simile illud Anacreontis, uel communius, nolim multo tempore Tartesi tenere regnum. Nonnulli Tar-

Carteia.

tessum huius temporis Carteiam appellant. Verum regionis foelicitate mansuetudine simul, & urbanitate accedit proxime ad Turditanos & Gallos, propter uicinitatem, cognationemque, ut testis est Polybius, cæterum illis minor. ut plurimum enim uicatim habitant & uiuunt. Nam Turdetani, præsertim qui circa Bætium loca tenent, in Romanos penitus ritus transformati sunt. Nec propriae memoriam linguæ seruant amplius, plurimique Latini facti, secum accolas accepere Romanos. Itaque parum abest, quin uniuersi Romani sint, & nunc habitatae urbes, & in Gallia Pezaugusta, & alia in Turdulis Augusta e-

Pezaugusta.

Augustia eme-

rita.

Cæsaraugusta

Celtiberi.

Stolati.

Togati.

dictarum ciuitatum ritus demonstrant. Hispani quoque qui hoc institutionis genus seruant, Stolati uel Togati dicuntur, in quibus sunt & Celtiberi, qui quondam omnes immanitate superare credebantur. De his quidem hæcenus. Ab Sacro promontorio rursus ad alterum litoris latus initium capiunt, quod

Barbariū pro
montorium.

spectat ad Tagum, sinus est. Deinde promontorium Barbarium, & eruptiones Tagi in quas recti nauium cursus. Sunt autem stadia decem. Hoc in loco & maris infusiones ingruunt, quarum una ultra stadia c c c c. extenditur ab tur-

Tagus.

*Locus corru-

prius etiā gra-

ec.

ri iam dicta. Ea in parte aquantur ἑξαὸν λάκεια. Tagus ad ostium latitudinem habet stad. xx. altitudinem uero permagnam, adeo ut à nauigijs millia decem uetantibus nauigari facile possit. Superioribus autem in campis, cum æstus sit duæ inundationes diffunduntur, ut ad stad. c. & l. facies extet pelagi, reddaturque planities tota nauigabilis. In superiore uero inundatione insula quædam circumplectitur, longitudinis stad. xxx. latitudinis autem paulo minoris, fertilis & uitis optimis consita. Ea in monte flumini proxima iacet, distans à mari stad. circiter D. ager circumcirca bonitate conspicuus, habens aduersis aquis nauigationes admodum faciles, etiam grandioribus magnum ad spatium nauibus. Reliquum uero ad cursum fluuiaticis lembis. Supra Moronem etiam prolixior est nauigatio. Brutus cognomento Callaicus hac urbe ad faciendas excursion-

Moro urbs.

Brutus Callai-

cus.

siones usus, belligeravit in Lusitanos, eosque denique expugnauit. Ad quorum uastationem, fluminis inundationibus adortus est, ut liberar nauigationes & com meatuum importationes haberet. Vicina uero Tago cæterorum opulentissima sunt oppida, amnis quidem piscium feracissimus est, ostreorumque redundans, ex Celtiberis autem originem habens, per Vetiones & Carpetanos & Lusitanos in æquinoctialem labitur occasum aliquantisper, spatio pari ab Ana & Bætium fluuijs distans. Postea semouetur ab illis ad litus australe declinans. Supra mon-

Oretani.

Carpetani.

Vetiones.

Vaccæi.

Durias fluuii.

tes autem quos diximus, Oretani maxime uergunt in meridiem, peruenientes usque ad maritimam aliqua ex parte intra columnas. Post quos Carpetani declinant ad aquilonem, Inde Vetiones & Vaccæi, per quos Durias labitur ad Conciam urbem Vaccæorum, transitum habens. Callaici autem nouissimi montana habitan-

tes

tes ut plurimum
anos superauit
norum pars, u
nia ciuitas est
tania est, inter
mis oppugnata
septentrione oc
mae maioris pop
tatem & ignob
Ab ortu finitim
beris. Longitudo
dum, quam ad o
est altum atque a
pauis duntaxat
haud recte sensiss
quarum causam e
da promontoria,
dant. Contraria e
cens. Regio itaq;
rigua, qui omnes
les, atq; auri grui
sunt Multiadas,
Durius longofl
& Vaccæoru ha
Alia porrò flum
Belion, & hoc ex
nius omnes Lus
nauigabilis. Post
procumbit insula
Digne laudari po
ut intra ipsorum
campos stagnent
na ulterius sunt p
circa Nerium pro
Circumhabitant
cum n pariter atq;
postea quam Len
so duce, pallantes
id est obliuion
habitas, quem r
Nostræ ætatis ho
tractum inter Ari
& pecoris & auri
rum cultibus, in r
prabāt, uel traiect

tes ut plurimum, unde & bellacissimi & subiugatu difficillimi, etiam ei qui Lusitanos superavit cognomen praestiterunt, & per hosce annos maxima Lusitanorum pars, ut Callaici uocentur factum est. Excellentissima igitur Oretania ciuitas est Caetulum & Oria. Tagi uero regio ad aquilonem spectans Lusitania est, inter Hispanos gens amplissima, & annis plurimis Romanorum armis oppugnata. Huius regionis latus australe Tagus cingit, ab occasu uero & septentrione oceanus, ab aurora Carpetani, Vetiones, Vaccæi & Callaici famæ maioris populi. Reliqui sunt indigni de quibus uerba fiant propter humilitatem & ignobilitatem. Contra uero nonnulli & hos Lusitanos nominant. Ab ortu finitimi sunt Callaici quidem Asturiorum genti ac Iberis, reliqui Celtiberis. Longitudo quidem stadiorum millium XIII. latitudo uero minor admodum, quam ad oppositam maris ripam orientale latus efficit. Orientale quidem est altum atque asperum, subiecta inde ora tota ad mare usque lata planities patet paucis duntaxat montibus exceptis, nec sanè magnis. Posidonius Aristotelem haud recte sensisse ait, qui litus & Mauritaniam inundantium ac decrescentium aquarum causam esse refert. Maris enim refluxum fieri, dixisse, propter alta & rigida promontoria, quæ cum undas durius accipiant in Hispaniam contra refundant. Contraria enim sunt plurima, arenosa uidelicet litora atque humilia, recte dicens. Regio itaque de qua sermo est, felicitate praestat omnibus paruis & magnis irrigua, qui omnes Tago ab ortu pariter disiuncti sunt, & maiori ex parte nauigabiles, atque auri grumulis abundantes. Deinceps post Tagum nobilissima flumina sunt Muliadas, paruas habens nauigationes. Itidem Vacua fluuius, post quos Durius longo fluens cursu penes Numantiam & alias complures Celtiberorum & Vaccæorum habitatas terras. Magnis hi nauigijs permeabiles ad stad. ferè 700. Alia porrò flumina, post quæ & Lethe quod à plerisque Limæa uocitatur, ab alijs Belion, & hoc ex Celtiberis & Vaccæis labitur. Postea Bænis, uel (ut alij aiunt) Minius omneis Lusitaniæ fluuios magnitudine superans. Et hic ipse ad stad. 700. nauigabilis. Posidonius & hunc è Cantabris fluere dicit, ante cuius eruptionem procumbit insula, & instar unguium scopuli duo, portus habentes fluuiorum. Digne laudari potest naturæ ingenium, quoniam adeo imminentes extant ripæ, ut intra ipsorum alueos maris inundationes satis excipiant, nec excedant, nec in campos stagnent. Hic igitur præturæ Bruti terminus est. Alia quoque plura flumina ulterius sunt prædictis æquali distantia contigua. Extremi Artabri incolunt, circa Nerium promontorium, quod occidentalis & aquilonaris finis est lateris. Circumhabitantes Galli, qui colentes Anam fluuium cognatione cōtingunt. Nam cum ij pariter atque Turduli focijs eò armis peruenissent, seditionem egisse ferunt postea quàm Lemium fluuium traiecerunt. Ceterum post seditionem eorum amisso duce, pallantes ac dissipati ea in regione defecerunt. Hanc ob causam flumen λήθη id est obliuionis appellatum. Habent Artabri frequentes urbes in sinu pariter habitatas, quem nautæ & qui eis in locis uersantur, Artabrorum portum appellat. Nostræ ætatis homines Artabros Arotrebas uocitant. Gentes igitur circiter 300. tractum inter Artabros & Tagum inhabitant, cum fertilissima sit regio & fructuum & pecoris & auri, & argenti multorumque similium. Ex his complures, omissis agrorum cultibus, in marinis latrocinijs uitam agitant, uel assiduis inter se bellis discipabant, uel traiecto Tago finitimos armis insectabantur, donec Romani eos homi-

Callaici.

Caetulum.

Oria.

Lusitania.

Asturij.

Iberi.

Aristoteles nota.

tatus.

Muliadas.

Vacua.

Durius.

*δουρανοίης

*δύσ.

Limæa.

Lethe.

Belion.

Bænis.

Minius.

* Ociingenta.

Nerium.

Lemius fluui.

λ.η.

Lethe appellatio.

Artabri.

Arotrebas.

nes humiliora sapere cogentes, represserunt, et plurimis eorum redactis in uicos urbibus, plerasque mansuetius ipsi incoluerunt. Huius impietatis initium à montanis (uti par est) ortum fuit. Sterilem namque colentes agrum & paucorum praediorum possessiones tenentes, alienorum auiditate trahebantur. Qui uero illos propulsare conabantur, operum suorum dominio priuati, ea in necessitate constituebantur, ut pro agricolatione bellis implicarentur. Euenit igitur ut neglectus ager, innatis priuatus bonis, à latronibus habitaretur. Lusitanos autem insidiosos, scrutatores, ueloces, agiles, uersatiles esse, fama est. Scutum duum pedum ad latitudinem gestant, curuum, ad anteriora prospectans, loris dependens, cui neque fibula neque ansa ulla est. Gladiolus aut pugio lateri adhæret, plurimi lineos thoraces habent, perpauci loriceis utuntur aut cristatis cassidibus, nonnulli neruatis galeis. Peditibus ocreae ad sunt unusquisque plura fert iacula. Quidam utuntur & hastilibus, quibus cuspides sunt aereae. Aliquos, Durio uicinos amni, Spartano ritu degere tradunt, duobus utentes unguentis, & ad calefaciendum ignitis utuntur lapidibus & frigida lauantur. Vnicus illis est cibus, mundus quidem ac simplex, sacrificijs dediti exta perspicuunt, nihilque concidunt. Inspectant autem ex lateribus fibras, & contrectantes uentura coniectant. Ex intestinis quoque hominum maxime captiuorum, diuinationes captant, sagis uelantes. Inde ubi plaga infligitur ab intestinis sub haruspice, primum ad hominis casum uaticinantur. Abscissas captiuorum dextras dijs offerunt. Omnes montium habitatores uictu simplici utuntur. Aquarum potores, humicubitores, longas ut foeminae inferius diffundunt comas, mitratis frontibus pugnas in eunt, hirco maxime uescuntur, quem & Marti immolant, sicut & captiuos, & equos. Faciunt etiam Hecatombas id est centenariis sacrificia, quolibet ex genere, ritu Graecanico. Et (ut inquit Pindarus)

Hecatombae.

πάντα θύει εκατόν. id est,

omnia centena immolant.

Gymnica etiam conficiunt certamina, armis exercent ludos, & equis, & cestibus & cursibus, & tumultuaria pugna, & instructo per cohortes praelio. Montani homines duabus anni partibus querna uescuntur glande, quam cum sicca uerint frangunt, molunt, panes conficiunt, & ad tempus reponunt. Hordeacio utuntur uino, nam è uite inopia summa laborant. Idcirco ita confectum, euestigio absument, conuiuia inter consanguineos celebrantes. Pro oleo butyrum usurpant, sedentes cenitant, aedificatos in pariete hemicyclos habentes. Primus sedendi locus cenantibus in orbem aetati praestatur, & honori. Inter potandum ducto ad tibiam uel tubam choro saltant, inflexis exultantes pollicibus. In Bastetanis mulieres inuicem manibus promiscuae innectuntur, omnes ferè pullis amicti uestibus & sagis, in quibus inuoluti per stramenta cubant. Cerea illis, ut Gallis, in usu sunt uasa, mulieres in roseis degunt ornamentis. Hi loco nummorum, graui admodum sarcinarum permutatione utuntur, uel extensi & argenti laminae frustum abscissum exhibent. Destinatos neci lapidibus obruunt, parricidas extra montium confinia uel ultra flumina eictos saxis opprimunt. Coniugia de more Graecorum contrahunt, aegrotos uetusto ritu Aegyptiorum in plateis deponunt, ut qui eo morbi genere tentati sunt, commune facere eos ualeant. Pelliceis usque ad Bruti aduentum nauiculis utebantur per inundantes aquas & stagna. His autem annis lintres uno cauatas ex ligno (monoxyla uocant) usurpant, & quidem

Aegroti in plateas exponuntur.

Monoxyla.

dem raro. Sal illis
nis uiuendiritus
minant, Callaici
enim eadem est u
bus, ne in iucund
ferant, Pleutauri,
ionis homines.
usu, uerum etiam
eos est nauigatio
nis, quae inter hor
tem. Quae tamen
los Romani profi
& ritu beluarum
dam montana du
trum bella omni
illis gentes, quae ad
manorum locior
Coniaci uidelicet
berius succedens,
fari instituto, no
Reliquis Hispar
tus, & huic incur
rum longitudi
supra stad. mille
te ad Carthaginer
& Bastuli dicuntur
metotidem usque
nengum & Pomp
partem. Reliqua I
ibus uero à Calpe
anos pertinens, n
sparans. Hoc int
liore primarium
iungitur interuall
ria, quod nonnulli
cepimus, quae ad o
quius distans à Ca
laca uero Phoenici
ciuitas est, à qua fa
Phoenici ipsa etia
tatis, in qua est Min
piades Myrlianus
lius gentibus expo
in Mineruae temp
lia. In Callaici aut

dem raro. Sal illis est colore prius purpureo, simul ac teritur, albescit. Hic est montanis uiuendi ritus quem commemorauit, eis inquam qui boreale Hispaniæ latus terminant, Callaicis, Asturijs, Cantabris usque ad Vascones & Pyrenen. Cunctis enim eadem est uiuendi formula. Vereor autem explicandis abundare nominibus, ne iniucunda reddatur ipsa descriptio, nisi audiendo aliquam uoluptatem afferant, Pleutauri, Bradyetæ, Allotriges, ceteriq; deterioris & deformioris appellationis homines. Agrestis autem eorum immanitas, non solum ex ipso bellandi usu, uerum etiam ex alia locorum longinquitate prouenit. longinqua enim ad eos est nauigatio, longinqua etiam itinera. Cùmque nullis commisceantur aduenis, quæ inter homines communia sunt, abiecere, & omnem exuerunt humanitatem. Quæ tamen per hoc tempus minus minusq; patiuntur, cum uigente pace ad illos Romani proficiscantur. Quibus uero id minus obuenit, importuniores sunt, & ritu beluarum sæuiores. Talis cum adsit illis locorum sterilitas, & quibusdam montana durities, eius generis incommoditatem intendi credibile est. Cæterum bella omnia hac tempestate desierunt, ut dixi. Nam Cantabros & uicinas illis gentes, quæ adhuc latrocinia retinent, Cæsar Augustus oppressit. Et qui Romanorum sociorum prædones erant, nunc pro Romanis rei militari seruiunt. Coniaci uidelicet, & qui Iberi amnis fontes incolunt, præter Tuisos. Cui Tibberius succedens, tribus militum ordinibus impositis, locos ipsos ex Augusti Cæsaris instituto, non modo pacatos, uerum etiam urbanis præditos moribus effecit. Reliquus Hispaniæ tractus est nostrum à columnis usq; ad Pyrenæos montes litus, & huic incumbens regio tota mediterranea. Latitudo quidem inæqualis, cæterum longitudo paulo plurimum quàm stad. mille quaternū. Spatia uero maritimæ supra stad. mille duo dicta sunt. Ferunt autem à Calpe proximo columnis montead Carthaginem nouam duo stad. mille & cc. Hoc uero litus à Bastetanis, qui & Bastuli dicuntur, & ab partim Oretanis, habitari traditur. Hinc habent alia fermetotidem usq; ad Iberum & Aletani. Intra Iberum autem usq; ad montem Pyrenem & Pompeiana Trophæa stad. mille & dc. habitare paruam Aletanorum partem. Reliqua Indictos (sic enim appellantur) quadrifariam diuisos. Inchoantibus uero à Calpe, dorsum in parte quoddam montanū est ad Bastetaniā & Oretanos pertinens, nemorosum & proceris arboribus, maritimā oram mediterranea separans. Hoc in tractu & auri & cæterorū effossiones, multa per loca sunt. In hoc litore primarium extat oppidum Malaca, quod tanto à Calpe quanto Gades disiungitur interuallo. In ulteriore terra emporium est, ingentia habens salsamentaria, quod nonnulli Mænacen opinantur, quam Phocensium ultimam urbem percepimus, quæ ad occasum uergat. Cæterum ea nequaquam est, quando illa longinquius distans à Calpe è fundamentis effossa iacet, græcæ urbis uestigia seruans, Malaca uero Phœniciæ ciuitatis propinquiorem tenet formam. Deinde Exitanorum ciuitas est, à qua salsamentaria præcipuum nomen adepta sunt. Dehinc Abdera Phœnicū ipsa etiam ædificium. Superiora regionis montanæ loca Vlyssæam ostentat, in qua est Mineræ templū, ut author est Posidonius, & Artemidorus, & Asclepiades Myrlianus, qui in Turditaniam literarij ludi magister extitit, deq; regionis illius gentibus exponendis librū edidit. Is monumenta quædam de Vlyssis errore in Mineræ templo esse commemorat, parrhasias suspensas, a plustria rostraq; naualia. In Callaicis autem quosdam ex Teucricommilitonibus habitasse, ibiq; oppida

Pleutauri.
Bradyetæ.
Allotriges.

Cantabri.
Cæs. Aug.
Coniaci.
Tuisi.
Tib. Cæs.

Carthago noua.
Bastetani.
Bastuli.
Oretani.
Aletani.
Indicti.

Malaca.

Mænace.

Exitani.
Exitana salsamentaria.

Abdera.

Asclepiades.

Myrlianus.

Mineræ templum.

fuisse, e quibus unum Hellenes id est Græci, alterum Amphilochi nominatum est, siquidem Amphilochus eo in loco diem suum obiit, & comites in mediterranea erabundi fuere. Sic etiam nonnullos Herculis socios, scriptores etiam aliquos tradidisse refert, Coloniam e Messana in Hispaniam deduxisse. Lacones etiam Cantabriae partem tenuisse, & hic ipse & alius testis est scriptor. Illic & Obficellam esse, urbem Anthenoris & sociorum eiusque filiorum, cum in Italiam cursum tenuerunt. In Africa quoque credidere nonnulli Gaditanorum mercatorum fidem secuti, sicut Artemidorus scriptum reliquit, quoniam Aethiopes Mauritaniae incolae in occasum spectantes, Lotophagi uocitantur loti cibos carpentes, gramen ac radicem quandam, nullo indigentes potu, nec facultatem eius propter aquarum penuriam habentes. Horum natio usque in Cyrenæorum loca extenditur. Alij rursus Lotophagi nominantur, alteram inhabitantes e regione paruae Syrtis insularum Menynge. Menynge. Haud sane mirandum est, poetam hoc pacto errorem Vlyssis fabulose descripsisse, ut multa de Vlyssis rebus memoriae proditis extra columnas in Atlantico pelago disposuerit. Quae enim ab historicis traduntur, non multum ab sunt & de locis & de reliquis ab eo per figmenta enarratis, unde non longe a fide poeticum figmentum erat. Nec siqui hisce credentes historijs, & multimodae uatis ipsius cognitioni, Homericam poesin ad cognatas scientiae ac peritiae materias conuerterunt, quemadmodum a Crate Malota, & alijs quibusdam factitatum est. Quidam uero adeo rustice talem aggrediendi operis rationem admiserunt, ut uatem ipsum non solum cuiusdam fossoris aut messoris instar ex omni eius generis scientia extruserint, uerum etiam eos qui tale negotium attigerint, furijs agitato fuisse censent. Patrocinium autem castigationem uel aut tale aliquid in eorum maledicta conferre, ex ijs ausus est nemo quantumuis eximius, qui grammaticam aut mathematicorum acumina tenere profiteatur. Quanquam aduersus multa eorum maledicta & patrocinium & erroris emendationem adduci posse mihi uidetur, in ijs praesertim quibus Pytheas quosdam sibi credentes frustratus est, quod per locorum occidentalium & aquilonarium ignorationem & Oceanum contingit. Caeterum haec in praesentiarum missa faciamus, quae peculiari sermone prolixius differenda forent. Græcos autem ad barbaras nationes errabundos peragrassse hanc causam habuit, quia paruas in portiones dissipati fuerant, cum imperia per elationem atque contumaciam inuicem minime coalescerent, & conpirationem inter se nequaquam haberent. Unde contra externas inuadentium uires imbecilli facti sunt, hoc uero per elatos spiritus. Quod quidem inter Hispanos maxime latius extenditur, cum ad uersutum natura ingenium, subdolam quoque mentem adiungerent. Nam inuasores & praedones effecti uitam degebant, ad parua primum audaces, nec dum ingentia aggrediebantur facinora, cum magnas nondum uires aut societates comparassent. Si enim sese mutuo tutari uoluissent neque Carthaginensibus neque prius Tyrijs, plurimam eorum regionem per maiorem potentiam incurstantibus destruendi fuisset occasio. Neque Celtis, qui nunc appellantur Celtiberi, atque Berones, neque pirate Vriatho, neque Sertorio postea, neque si alij plerique amplificandae potentiae auaritate ducebantur, & Romanus populus augendae potentiae gratia aduersus Hispanos, particulatimque contra singulas ciuitates bellum multos protraxit ad annos, nunc hos nunc illos delens, donec ad annum fere ducem telimum atque amplius, uniuersos in potestatem redegerit. Ad institutam igitur orbis enar

*Hellenes opp.
Amphilochi
urbs.*

Obficella.

Lotophagi.

Menynge.

*Crates Malota
omni cōtem
ptiores.*

*Græcorum erro-
res.*

*Celtæ.
Celtiberi.
Berones.
Vriathus &
Sertorius pira-
tae.*

enarrationem rec
achicauit Afru
carum eo in tra
ra atque pulchritud
est, nec minus arg
locis frequentissim
sue de rebus e ma
omnes exportanc
dammodo interu
minis urbem. La
Malaca & ex imm
bero aequaliter dif
cronem & Cartha
ne. Ex ijs celeberr
Diana Ephesiae fa
maritimas usus est
comodum, nauig
Artemisium tanq
quo, pusillas etia
mentem, quae in ci
thaginem spectar
uocant, ex quib
est autem a Car
Iberi exitum pere
contra Romani p
Proximae urbes su
tu Derossa coloni
per magnum cam
bus. Inter Iberi u
non umenta fixa c
la. Caeterum in re
thago uiris probis
genata, & non in
terest. Gymnesia
stantes, opportu
affirmat, iaciendis
Artemidorus inq
deinceps autem hoc
lens Leetanorum
had enim est a Ma
teruallo, & Hispan
agrorum & portu
Emporienisium, c
in Emporio urbe
alienisibus huius c

enarrationem redeamus. Postea igitur loca Abdera est & Carthago noua, quam ædificauit Asdrubal, is qui Barcæ Hannibalis genitori successit. Ea sanè est cun-
ctarum eo in tractu urbium potentissima, nam & munimine & murorum structu-
ra atq; pulchritudine & portuum commoditate, & lacus amœnitate ornatissima
est, nec minus argenti effossionibus, de quibus ante diximus. Hic et in propinquis
locis frequentissima sunt fassamenta. Vnde hoc etiam amplissimum est emporiũ,
siue de rebus è mari ad mediterraneam importandis, siue ex ipsa regione foras ad
omnes exportandis. Hæc uero pars maritima hinc usq; ad Iberum in medio quo-
dammodo interuallo Sucronem habet fluuium & eius excursum, & eiusdem no-
minis urbem. Labitur autem è monte, qui incumbenti contiguus est dorso, & è
Malaca & ex imminentibus Carthagini locis pedestri uadabilis, undique ab I-
bero æqualiter distans, paululum à Carthagine atque Ibero disiunctus. Inter Su-
cronem & Carthaginem tria Massiliensium sunt oppidula, haud procul à flumi-
ne. Ex his celeberrimũ est Hemeroscopeum, id est diurna specula, in extremitate
Dianæ Ephesiæ sacellum habens, frequenti religione cultum, quo Sertorius ad res
maritimas usus est receptaculo. Nam munitissimũ est, ad rem piraticam item per-
comodum, nauigantibusq; longinquum præstans prospectum. Vocatur autem
Artemisium tanquam Dianium, ferrarias habens effossiones feraces ex propin-
quo, pusillas etiam insulas Planesiam, Plumbariam & Limnothalassiam immi-
nentem, quæ in circuitu est stadiorum cccc. Dehinc Herculis insula est ad Car-
thaginem spectans, quam à scombrorum multitudine captorum Scombroariam
uocant, ex quibus garum (optimum hoc fassamenti genus est) conditur. Ab-
est autem à Carthagine stadijs iiii. & xx. Rursus altero Sucronis ex latere ad
Iberi exitum pergenti Saguntus occurrit, à Zacynthis condita, quam Hannibal
contra Romani populi fœdera diruens, belli Punici secundi suscitauit incendium.
Proximæ urbes sunt Cherronesus, Oleatrum, Cartalias. In ipsòque Iberi transi-
tu Dertossa colonia. Labitur autem Iberus à Cantabris, è meridie ortum habens,
per magnum camporum spatium, pari semper interuallo à Pyrenæis distans mon-
tibus. Inter Iberi uero deflexiones & extremas Pyrenæi partes, à quibus Pompei
monumenta fixa cernuntur, prima est urbs Taraco, portu carens in sinu quodam
sita. Cæterum in reliquis idonee comparata, non minus hac tempestate quàm Car-
thago uiris probis ornata. Ad excipiendas enim principum peregrinationes egre-
gie nata, & non intra Iberũ modo, sed etiã extra late, metropolis, id est ciuitatũ ma-
ter est. Gymnesiæ etiam insulæ contra, non longe iacentes, & Ebofus dignitate præ-
stantes, opportunũ urbi situm ostendunt. Eratosthenes autem ei stationem esse
affirmat, iaciendis anchoris non admodum commodam, sicuti contra differens
Artemidorus inquit. Vniuersa ab columnis hucusq; maritima importuosa est,
deinceps autẽ hoc ex loco commodis ornata portibus, ager quoq; bonitate præcel-
lens Leetanorum & Lartolætarum aliorũque talium usque ad Emporium. Il-
lud enim est à Massiliensibus ædificatum, à Pyrenæis montibus stad. mil. iiii. in-
teruallo, & Hispaniæ finibus ad Galliam distans. Hic est autem uniuersus tractus
agrorum & portuum commoditate præstans. Eo in loco Rhodope oppidulũ est
Emporienfium, quod plerique ab Rhodijs conditum fuisse tradunt. Et hic &
in Emporio urbe Dianam Ephesiam eximia ueneratione colunt. In rebus Mas-
siliensibus huius causam aperiẽmus, habitabant autem prius Emporienfes pusillã

Abdera.
Carthago no-
ua.

Sucro.

Hemerosco-
peum.
Sertorius specu-
la.
Artemisium.
Dianium.
Planesia.
Plumbaria.
Limnothas-
siam.
Herculis insula.
Scombroaria.
Garus.

Saguntus.
Oleatrum.
Cartalias opp.

Dertossa.
Iberus fluuius
Pompeitro-
pha.
Taraco.

Metropolis.
Gymnesia in-
sula.
Ebofus.

Leetani.
Lartolactæ.
Emporiũ opp.

Rhodope opp.
Dianæ uenera-
tio.
Emporienfes
ἑμποριῶται.

Palæopolis. quandam oppositam insulam, quam nunc Palæopolin, id est urbem ueterem no-
Diopolis. minant, hoc uero tempore in continenti habitacula posuere. Diopolis est quam
 murus diuidit, uicinos antea quosdam ex Indicetis habēs inquilinos, qui & si per
 se suam agerent rempublicam, communia tamen habere moenia cum Græcistua-
 telæ gratia uoluerunt, hæc autem duplicata sunt medio dirimente muro, tempore
 inde procedente in eadem ciuitatis gubernacula conuenerunt, quod & in alijs mul-
 tis euenit, barbaris & Græcis legibus mixtim temperatis. Præterfluit uero amnis
 ex Pyrene exoriens, cuius quidem egressio Emporienfibus portum efficit. Empo-
Spartum. rienfes egregie circa colligenda lina opus agunt. Interiorem agrum, cum aliarum re-
 rum, tum uero Sparti feracem habent. Qui uero inutilior est ac tenuis, iuncum pro-
 ducit, ut etiam Iuncarium campum appellent. Pleriq; ultimas Pyrenæi montis par-
 tes usq; ad Pompei trophæa tenent, per quæ ex Italia ad interiorē Hispaniam per-
 gentibus, iter est maxime ad Bætiam. Hæc uia nunc quidem mari proxima, nunc
 autem longinqua redditur, præsertim ubi spectat occasum. Ducitur autem Tara-
Luncarius cæpus
Betterones.
Marathronius
campus.
Setabis.
Spartarius
campus.
 conem, à Pompeianis monumentis per Iuncarium campum & Betterones, & Ma-
 rathronium, id est scenicularium, quem à nascentibus late fœniculis, sic Latina lin-
 gua uocitant. Dehinc ex Taracone ad traiectum Iberi amnis per ciuitatem Dertof-
 sam, hinc per Saguntū perducta, & urbem Setabin sensim à mari discedit, & Spar-
 tario campo, qui sicut & alter Iuncarius, ita & ipse Spartarius appellatur, sese appli-
 cat. Hic autem & spatiosus & aquarum indigens, implicatum sparto iuncum pro-
 creat, quod ad omnes oras, potissimum in Italiam deuehitur. Antea medium
Egelastra. per campum atque Egelastras uiam ipsam & longinquam & asperam esse continge-
 bat. Nunc autem ad maritimam facta est, Iuncarium tantummodo attingens cam-
clasto.
obulco.
 pum, ad idemque pertendens quò prior illa, ad Clastonem scilicet & Obul-
 conem, per quas & ad Cordubam & ad Gades uia perducitur, quæ duo amplis-
 sima sunt emporia. Distat autem à Corduba Obulco stad. circiter xxx. Ab rerum
 sanè scriptoribus traditum est Cæsarem è Roma Obulconem vii. ac xxx. die per-
 uenisse in castra. Illa ibidem eo tempore fuerant, quo ad Mundam & Martem con-
 ferturus erat. Tota quæ eo tempore fuerat à columnis ad Hispaniæ Galliæq; termi-
**Ἰβηρὰ ἡμῶν*
συνάστειν ἄς θῆν
ωρεὶ τῆς ἡμῶν
ἰβηρῶν.
Satyri montes
 nos maritima huius generis est. Super hanc uero situs mediterraneus ager, is inq;,
 qui inter Pyrenæos montes, latiusque septentrionale usque ad Satyros est, duobus
 maxime finitur montibus. E quibus unus æqualiter à Pyrene distans, producit
Idubeda. à Cantabris exoriens, in nostro autem finitur pelago, Idubeda uocitatus. Reliquus
 à medio in occasum permeat, declinans quidem in austrum, & litus à columnis
 protendens. Hic uero nudus ac tenuis ab initio est tumulus, per spartarium excur-
 rens campum. Applicatur autem syluæ super Carthaginem & Malacæ regionis-
Orospeida. bus, & Orospeida nominatur. Inter Pyrenæum & Idubedam Iberus fluuius labi-
 tur, ab ambobus ex æquo disiunctus montibus, & fluentibus ex his amnibus, ac re-
Augustiacæ sa-
ria.
Iacetana.
Ilerda.
Ileosca.
Ilergetæ.
Sertorij obitus
Calagur opp.
 liquis refertur aquis. Ad Iberum urbs extat, Augustiacæ saria uocitata, & colonia
 quædam celsa, habens pontis lapidei transitum. Ora compluribus habitatur genti-
 bus, è quibus nobilissima Iacetana dicitur. Hæc à Pyrenes radicibus inchoans, in
 campos usq; latius extenditur & Ilerdæ ac Ileoscæ Ilergetarum locis adiungitur
 non procul ab Ibero. Quibus in oppidis Sertorius pugnas gessit extremas, & in
 Vasconum urbe Calaguri & maritima Taraconis & Hemeroscopio, cum è Celtis
 beris fuisset eiectus, ubi aduersa captus ualetudine diem suum obiit. Ad Ilerdam
 uero

uero posterioribus
 fare debellati fuerit
 Taracone autem
 stad. d. & xl. Per
 nes iuxta Pombia
 duobus & ccc. c.
 tempestate Sertor
 xus aduersus Ca
 li Vasconū, in qu
 latus in Hispania
 & quæ semper uir
 no. Media uero lo
 quam maxima Hi
 pernae condiuntur
 minibus exhibent
 dispar occurrit. M
 uasta, quod per ho
 in occasum irrum
 rias præter Numa
 da oriens, per ag
 Berones, Celtibe
 migratione orti.
 Bardyitis, qui m
 laicis aliqui, atqu
 ni, & ex Bæstetan
 autē Idubeda. C
 ac meridiem sunt
 nobilissima ciuita
 tum gestum est
 num. Complur
 in ouisime aute
 Paucis duntaxat e
 ad ortum spectan
 Segida, & Pallant
 lediximus, abesta
 his, circa quas Sert
 corum, & Celtib
 & Intercatiam coll
 na exegisse talenti
 no frequentissima
 lentes sterilem. Po
 moria prodidit, c
 turres, urbes appe
 quaquam dicitur
 piores, ut ornatu

uero posterioribus annis Afranius & Petreius, Pompeiani ductores, ab diuo Cæsare debellati fuere. Distat Ilerrda ab Ibero tendentibus in occasum stad. c. & LX. à Taracone autem ad Austrū circiter stad. cccc. & LX. Ad Aquilonem uero Iscas stad. d. & XL. Per hosce montes ex Taracone ad postremos ad Oceanum, Vascones iuxta Pombiaelonem & Idanufam uicinam Oceano urbem, uia est stad. mille duobus & cccc. ad Aquitaniæ & Hispaniæ confinia, Iaccetani sunt in quibus ea tempestate Sertorius cum Pompeio belligerabat. Postea uero Pompeij filius Sextus aduersus Cæsaris præfectos. Supra Iaccetanos ad septentrionem gens incolit Vasconū, in qua Pompelon sita est, ueluti Pompeiopolis, Pyrenes uero ipsius latus in Hispaniam uergens, consitum est uarijs arboribus, materiæ multitudine, & quæ semper uirens germinet, alterum autem Galliam spectans, nudum omnino. Media uero loca conualles continent, quas frequentes cultores habitant, has quàm maxima Hispaniæ nationis portio Cerretani tenent, à quibus multifariam pernae condiuntur, Cantabricis perquàm similes, prouentum non mediocrem hominibus exhibentes. Vbi uero Indubedam transieris, è uestigio Celtiberia frequēs dispar occurrit. Magna illius pars inculta & aspera, & fluuiialibus inundatiōibus uasta, quod per hos Anas defertur, & Tagus, & deinceps flumina plurima, quæ in occasum irrumpunt oceanum, originem ex Iberis agris habentia. Quorū Durias præter Numantiā, orāmq; Serguntiam currit. Cæterum Bætis ex Orospe da oriens, per agrum Oretanum fluit in Bæticam. E regione autem septentrionis Berones, Celtiberis proximi & Cantabris Coniscis habitant, & ipsi è Gallica transmigratione orti. Horum urbs est uaria, ad Iberi transitum sita. Coniuncti sunt & Bardyitis, qui nunc Bardyali uocantur. Ab occasu Astures quidam sunt, & ex Callaici aliqui, atque Vaccæis, Vetionibusq; & Carpentanis. Ab Austro uero Oretani, & ex Bastetanis quicunque Orospe dam incolunt, & ex Dittanis, ad orientem autē Idubeda. Cumq; Celtiberi ipsi quadriariam partiti sint, fortissimi ad ortum ac meridiem sunt, Oeuraci ad Carpentanos pertinentes, fontesq; Tagi. Eorum nobilissima ciuitas est Numantiā, quæ in bello Celtiberico, quod aduersus Ro. populum gestum est, uirtutem propriam ostentauit, quod uicelimum perdurauit ad annum. Complures enim exercitus cum Imperatoribus ad internecionem detracti, nouissime autem Numantini obsidione cincti, diuturna patientia tolerarunt. Paucis duntaxat exceptis, qui cedentes murum dederunt. Sunt & Lusones, qui ad ortum spectantes, & ipsi ad Tagi fontes pertinent. Oppidum est Aruactorum Segida, & Pallantia. Numantiā ab Augustacæsarea, quam super Iberum sitam esse diximus, abest ad stad. dccc. Celtiberorū etiā urbes extant, Segobrida, & Bilbilis, circa quas Sertorius & Metellus prælium cōmiserunt. Polybius uero cum Vaccæorum, & Celtiberorū populos dinumeret, cum alijs ciuitatibus & Sagefamam & Intercatiam colligit. Posidonius author est, M. Marcellum tributum ex Celtiberia exegisse talentū dccc. Ex quo coniecturam facere licet, quod Celtiberorum natio frequentissima fuerat, & auri atque argenti copia excellens, tametsi agrum incolentes sterilem. Polybius ccc. urbes illorū à Tiberio Graccho subuersas esse, memoriam prodidit, quod ritu Comico in Tib. Gracchi gratiam dictum est ab eo, qui turres, urbes appellat, ut in triumphalibus pompis fieri mos est. Quod ab re nequaquam dictum esse crediderim. Nam Imperatores & rerum gestarum scriptores, ut ornatiora efficiant negotia, ad hoc mentiendi genus feruntur. Cum

Afranius.
Petreius.
Iscas.
Vascones.
Pombiaelon.
Idanufa.

Iaccetani.

Pompelon.
Pyrenes latera.

Cerretani.
Perna.
Meminit huius loci Athenaus lib. id.

Celtiberia.
Durias.
Serguntia.
Bætis ortus.

Berones.

Coniscis.

Bardyitis.

Bardyali.

Astures.

Callaici.

Vaccæi.

Dittani.

Celtiberorum partes.

Oeuraci.

Carpentani.

Numantiā op.

Celtibericū bellum.

Lusones.

Aruactii.

Segida.

Pallantia.

Segobrida.

Bilbilis.

Sagefama.

Intercatia.

Turres pro urbibus nomina.

ta.

Scriptorum mendacia.

etiam qui urbes Hispanorum supra mille fuisse prædicant, huc deduci mihi uideantur, ut ingentes uici, oppida nominentur. Haud enim agri illius ingenium tam multas capere ualet urbes, tum quod sterilis sit, & alienus à moribus nostris, & immanfuetus, tum quod eorum uictus & actiones longe à litoribus nostris, ad tale aliquid non edoceant. Nam qui per uicos habitant, agrestes sunt, huiusmodi magna ex parte sunt Hispani, ciuitates autem comitate & mansuetudine condiunt incolas. Neque tamen id facile, potissimum, cum ad uicinorum detrimentum sylue materiam occasionemque suppeditent. Post Celtiberos, ad austrum sunt montani, Orospeda. Sidetani. Bastetani. Oretani. Iberorum arma. Equi Iberorum. Equi syluestres. Otides. Castores. Castoreum. Cadmia lapis. Vitreolum & Spodium. Cornices nigrae.

etiam qui urbes Hispanorum supra mille fuisse prædicant, huc deduci mihi uideantur, ut ingentes uici, oppida nominentur. Haud enim agri illius ingenium tam multas capere ualet urbes, tum quod sterilis sit, & alienus à moribus nostris, & immanfuetus, tum quod eorum uictus & actiones longe à litoribus nostris, ad tale aliquid non edoceant. Nam qui per uicos habitant, agrestes sunt, huiusmodi magna ex parte sunt Hispani, ciuitates autem comitate & mansuetudine condiunt incolas. Neque tamen id facile, potissimum, cum ad uicinorum detrimentum sylue materiam occasionemque suppeditent. Post Celtiberos, ad austrum sunt montani, Orospeda habitantes, & spectantem ad Sucronem regionem, Sidetani usque Carthaginem, & Bastetani, & Oretani, ferme usque Malacam. Iberos autem uniuersos, sicut & de Lusitanis diximus, peltas gestasse constat, & armaturis agiles, propter latrocinia, iaculo, funda & gladio utebantur. Inter pedites equitatum immiscere consueuerant, equis ad conscendendos montes edoctis, nec minus ad curuanda leuiter genua, quoties iussi fuerint, ubi usus exigit. Producit capreas Hispania, equosque syluestres affatim, quibusdam in locis lacus incrementa suscipiunt. Cygni & eius generis aues plurimæ, similiter & otides aues procreant & castoras, & castoreum quidem, non eam quam Ponticum habet uim. Pontico enim proprium est ut uenenosum sit, ut & alijs permultis. Cum Posidonius dicat, solum ex ære Cyprio lapidem Cadmiam gigni, & Vitreolum & Spodium. Peculiare uero Hispaniæ esse Posidonius asserit, ut nigrae ibidem sint cornices. Cumque Celtiberorum equi subalbi sint, si in exteriorem traducantur Hispaniam, colorem permutant. Sunt autem Parthicorum similes. Nam & agilitate, & currendi dexteritate reliquos antecunt. Radicum ad tincturam idonearum copia permaxima, oliua, uite, ficulnea, arboribusque similibus, Hispanum ad nos spectans litus abundat, & exterius frequens est. Quibus oceani pars est Aquilonaris maxime, propter frigus indiget. Reliqua uero adhuc amplius, propter hominum incuriam, cum nulla educatione instituti, sed ad necessitatem magis, & brutarum animalium affectione deprauatisque moribus uitam agant. Nisi quispiam ad educationem bonam, eos uitam degere existimet, qui ex lotio diutius intra cloacas seruato, lauacra sibi conficiant: quique sibi suisque uxoribus, intritis purgamentis dentes abstergant, quemadmodum Cantabros, confinesque illis factitare fama est. Humi dormire, Iberis Gallisque commune. Callaicis deum nullum esse quidam aiunt. Celtiberi & uicini sui in Boream habitantes, cuiuspiam deo, cuius nomen non extat, rotunda luna, tempore nocturno ante fores, per omnes domos pernoctant, saltus agentes. Vetiones cum primum Romanorum castra intuentes, quosdam centuriones deambulationis causa, deflectere uiam cernerent, insanire homines suspicati sunt. Itaque eis præcedentes uiam ad tabernacula monstrabant, perinde ac, aut fixos per quietem manere aut pugnare, necessarium arbitrantur. Quis autem mulierum nonnullarum mundum inter barbaricam non ponat formam: de quo mentionem fecit Artemidorus. Eas enim monilia ferrea, collo circumdata gestare refert, supra uerticem corticem coruos incuruos habentia, & ante frontem longius incumbentes. Hos uero ad coruos uelum, cum uelint attrahunt, ut extentum faciei præbeant umbraculum. Hocque magnam ducunt ornamentum. Quaedam in parte tympanulum circumducitur, ad posterioresque in occipite neruos capiti, usque ad auriculas adstrictum in altum, latumque paulatim supinatur. Alias sinciput expi

*ἀμορῶν ex
pers est horū.

Lotij lauacra.
Iberorum ritus.

Humi cubantes.
Callaici athei.
Deus innominatus Celtiberis.
Vetionum mores.

expilatam enudare
ad pedis mensuram
paleo nigra exor
gant Hispania ge
larum fortitudine,
li Cantabrico filii
nate. Puer quidam
eos omnes neci tra
fecit mulier quæd
conuiuium inuita
communia conue
ad robur exercend
ritum exhibent, qu
uam ad aliquem fu
Posidonius tradit ho
dam genere Malsil
agni folsionem uni
perunt, non procul
cedere amitteret. Ipse
causæ prius ignari
tum igitur tollens
buit inuoluens, fa
ut duo pariter un
tamen inuit. Nec il
per numero secuti
sent qui accepta me
sequerentur. Eos a
to Aquitania mag
nentabantur. Ho
tum in manus hos
Huius quidem ge
uero cum minus ci
apud Cantabros,
tur, à quibus fratre
dum ciuile sit, mul
ut de more toxicū
dolorem, ut si quid
dem est, ut sese pro
ant. Quidam igitur
ipsi diximus. Aliqu
est, & propter per
bus & fama celeb
bulorum transfor
maxime, diuulgati
barbara, & longin

expilatum enudare, adeo, ut amplius quàm frons ipsa pateat. Aliquas impositum ad pedis mensuram in sublime stilum erigere, cui caesariem circuntexunt, deinde pileo nigranti exornant. Multa reuera perspecta, sermonem de omnibus diuulgant Hispaniæ gentibus, potissimum de iacentibus ad Boream. Nec solum de illarum fortitudine, sed etiam crudelitate, & amentia, ritu beluarum. Matres in bello Cantabrico filios, priusquam in hostium manus capti peruenirent, necauerunt. Puer quidam, cum parentes ac germani captiui, uinculis adstricti iacerent, eos omnes neci tradidit. Ita enim pater iusserat, attributo in potestatem ferro. Idem fecit mulier quædam de ijs, qui secum capti fuerant. Quidam intra uinosorum conuiuium inuitatus supra rogum sese coniecit. Hæc cum Gallis Thracibusq; communia conueniunt & gente Scythica. Virorum mulierumq; communis est ad robur exercendū utilitas. Rem ipsæ rusticam exercent, puerperæq; uiris ministerium exhibent, quos illæ earum uice accumbere iubent. Inter agendumq; ipsæ lauant ad aliquem fluminis alueum accumbentes, infantem pannis inuoluunt. Posidonius tradit hospitem suum Charmoleum ei commemorasse, uirum quendam genere Malsiliensem, uiros ac fœminas in agro Ligustico, data mercede ad agri folsionem unà conduxisse: unam autem ut pariendi dolores eam uexare cœperunt, non procul ab opere discessisse, enixamq; confestim opus repetisse, ne mercedē amitteret. Ipse uero cum eam difficulter cum doloribus operātem intueretur, causæ prius ignarus demū edidicit. Itaq; mercedem exhibens, ipsam abire siuit. Elatum igitur tollens infantem fonticuli cuiuspiam lauit aquula & pannis quos habuit inuoluens, saluum baiulauit ad ædiculam. Nec illud Hispanis est proprium, ut duo pariter uno uehantur equo. Cæterum inter præliandum alter pedester certamen inuit. Nec illis est peculiaris ingens murium multitudo, unde pestilentes sæpenuero secuti sunt morbi. Hoc aduersus Romanos aduenit in Cantabria, ut essent qui accepta mercede, mures uenarentur, & quantitate designata, salutem uix affequerentur. Eos autem tum rerum aliarum, tum uero tritici deprehēderet inopia, ex Aquitania magno cum labore ac difficultate, propter locorum asperitates frumentabantur. Hoc etiam de Cantabrorum diuulgatur amentia, quod nonnulli cum in manus hostium uenissent, crucibus deinde suffixi, lætitiæ pœna canebant. Huius quidem generis mores, agrestis cuiusdam ferocitatis exempla sint. Talia uero cum minus ciuilia sint, non tamen beluarum uitam referunt. Quemadmodū apud Cantabros, uiros uxoribus dotes relinquunt, Quod filias hæredes designantur, à quibus fratres earum uxoribus exhibentur. Hoc quidem cum non admodum ciuile sit, muliebrem quandam habet temperantiam. Hispanum & illud est ut de more toxicū apponatur quod ex olere apio adsimili, conficiūt, nullū afferens dolorem, ut si quid afferatur inuitis, in promptu illud habeant. Illud etiam eorundem est, ut sese pro ijs, quibus concilientur, immolent, & pro eis morti se deuouent. Quidam igitur hanc regionem duas in partes diuisam esse tradunt, sicut & ipsi diximus. Alij uero quinquepartitam asserunt. Nec certum in hisce exponi potest, & propter permutationes locorū, & ignobilitates. In notissimis enim partibus & fama celeberrimis, uarietates notitia illustrantur, & agri partitiones, & uocabulorum transformationes, & si quid eius generis est. A multis enim, & Græcis maxime, diuulgatum est qui omnium facundissimi fuere, uerum quæcunque & barbara, & longinqua & exiguos continentia locos, & dissipata sita sunt, de ijs

Matrum ferocitas.
Pueri cuiusdā ferocitas.

Puerperæ præpostera opera.

Charmoleus.

Infantis lauatio.

Murii copia.

Cantabrorū cantus.

Dos uxorū apud Cātabros
Elocantur,
nam Didodou
Græce est.
Hispanorum
toxicum.

cōmentaria nec tuta nec admodū multa fuerunt: adeo ut quæcunq̄ à Græcis re-
 mota sunt, ignorationem intendant. Cæterum Latini quidem scriptores Græcos
 ipsos sanè imitantur, at uero non multum. Nam quæ illi memoriæ commenda-
 runt, à Græcis accepta conuerterunt, ex seipsis uero non longæ suæ nationis stu-
 dium dilatauere. Vnde si qua ex illis diminutio defectusq̄ fiat, non multa ab alijs
 supplementa parantur, alioquin ipsis Græcorum nominibus, claritate plurima ex-
 cellentibus. Cum igitur tractus uniuersus extra Rhodanum, terramq̄ intra Galli-
 cos sinus artatam, à priscis illis uocitetur Iberia, nostri seculi homines ipsius confi-
 nia Pyrenæos montes ponunt, eandemq̄ Iberiam & Hispaniam nominant, quæ
 intra Iberum continetur. Vetusiores autem hos ipsos Igetas appellant, non mul-
 tum pascentes agrum, sicut auctor est Asclepiades Myrlianus. Romani uero to-
 tam eodem modo nominant Iberiam & Hispaniam. Partem quidem unam exte-
 riorem, alteram uero interiorem dicunt. Alio autem in tempore alio quoque pa-
 cto pro reipublicæ magistratibus diuiserunt, cum prouinciæ nunc plebi Senatuiq̄
 designentur, nunc duci Romano, Bætica quidem plebi attribuitur, ad quam præ-
 tor mittitur, qui legatum habet & quæstorem. Eius terminum ad ortum usque
 Castaonem constituerunt, reliqua Cæsaris est, qui duos mittit legatos, prætorium
 & consularem. Prætorius quidem secum legatum habet, qui Lusitanis ius dicit ui-
 cinis Bætici, extendunturq̄ usque ad amnem Duriam & eius ostium. Hūc enim
 agrum sic appellant, proprio in hunc diem nomine. Eo in loco sita est Augusta
 Emerita reliqua. Hæc autem est plurima Iberiæ pars quæ prætori subdita est con-
 sulari, haud indignum habenti exercitum, tribus instructum ordinibus, ac lega-
 tis tribus. E quibus unus duos secum ducens ordines, tractum trans Duriam ser-
 uat uniuersum, ad Arctos quem antea quidam Lusitanos appellabant. Alij uero
 nunc Callaicos uocant. His autem spectantes ad septentrionem montes, propin-
 qui sunt cum Asturibus, & Cantabris. Per Astures sanè defluit Melsus amnis,
 pauloque remotius est Noega oppidum. Prope autem est Oceani refugio, Astu-
 res à Cantabris separans, dehinc montium sunt radices usque ad Pyrenen. Secun-
 dus legatus cum altero adest ordine, tertius autem interna custodit. Continet au-
 tem gentes dictas in pacis & mansuetudinis more, Italicaq̄ formula, cum togatam
 subinde uestem induant. Hi autem sunt Celtiberi, qui que utrunque Ibero propin-
 quam regionem usque ad maritima incolunt, ipse uero Imperator in oris mariti-
 mis maxime ad Carthaginem, & Taraconem iuris ditionem agitans, ducit hyber-
 na. Æstiuus autem diebus aliqua semper obit, intuens quæ emendationis indigeat.
 Ad sunt & Cæsaris procuratores, equestris ordinis uiri, qui militibus ad uictus sui
 dispensationē pecunias distribuunt. E regione Hispaniæ insule iacent, duæ quidē
 Pityusæ, duæ uero Gymnesiæ, quæ Baleares appellantur, quas inter Taraconis
 & Sucronis maritimam esse sitas contingit. Super hanc conditum est Saguntum.
 Pityusæ longius ̄ in bello existentes, magis quàm Gymnesiæ, declinantur in oc-
 casum. E quibus una quidem uocatur Ebusus, urbem eiusdē nominis continens.
 Circuitus insulæ stad. cccc. Latitudo inæqualis uti etiam longitudo. Prope iacet
 insula Ophiusa, longem minor ac deserta. Gymnesiarū una quidē maior duas habet
 urbes, Palamam atq; Potentiā. hæc ad ortum sita est, Palama uero ad occasum. In-
 sulæ longitudo stad. paulo minus dc. latitudo cc. Artemidorus autem longitudi-
 nem, latitudinemq̄ duplicauit. Minor autem altera à Potentia stad. circiter LXX.
 distat,

Latinorū cum
Græcis histori-
ographis colla-
tio.

Iberia situs.
Pyrenæi mons.
Igetæ.

Bætica.
Prætor.

Legatus præto-
rius & consu-
laris.

Augusta eme-
rita.

Lusitani.
Callaici.
Melsus.
Astures.
Noega.

Celtiberorum
administratio.

Pityusæ.
Gymnesiæ.
Baleares.
Saguntum.
*in pelago leg.
πυργία μάθη
ναυ.

Ebusus.
Ophiusa.
Palamam.
Potentia.

distat, multo qua-
 ferior. fertiles eni-
 aquis petras freq-
 rum autem uirtu-
 Cum autem pau-
 lument gratia co-
 Balaricus, eos in-
 tem, aliorum infi-
 uocantur, quod
 caerunt. Hi prim-
 punt, manu scutu-
 Ternas circum ca-
 lant, e quibus fun-
 inquit, uestis, for-
 ac iuicis circunci-
 stant, uel longiori-
 etus uel propin-
 tur annis, ut alioq-
 prius attingeret.
 rectis præterdit, u-
 Romanorum mi-
 in locis commod-
 niculos nequaqu-
 quidam mare ma-
 ut ex subterraneis
 memorauit) homi-
 sint. Nunc autem
 hinc ualescere sibi d-
 bus utilitatē asse-
 runt. Iuxta has pa-
 lla, quidam sanè d-
 bus tantum solum
 guntur. Prope au-
 natur oratio. Hi e-
 nostrum & exteri-
 multum e continer-
 sed magis pelagus
 memoram ducun-
 gens esset inferior.
 ditanos uiros quin-
 tainos obuenit. T-
 stad. c. cum latitud-
 sanè pusillum. Ball-
 uit, quod Neapoli-
 xx. complexa, nec

distat, multo quàm altera inferior, magnitudine minor est, uirtute uero ea nihilo inferior. fertiles enim ambæ, & portuum bonitate præstantes, licet ostia latentes sub aquis petras frequentes habeant, ut subeuntibus attentiore cura opus sit. Locorum autem uirtus paci deditos efficit incolas, quemadmodum & Ebusi cultores. Cum autem pauci quidam improbi, aduersus maris prædones, communis emolumentum gratia conspirassent, crimine uniuersis insparso, Metellus cognomento Balaricus, eos inuasit, qui etiam ciuitates mœnibus circumsēpsit, eandem ob uirtutem, aliorum insidijs obnoxij, licet studio pacis intenti, tamen funditores optimi uocantur, quod ut fama est, ex quo Phœnices insularum potiti sunt, egregie excuerunt. Hi primi mortales laticlauum induisse feruntur, ad pugnas discincti erumpunt, manu scutum gestantes, & perustum iaculum, raro ferratæ cuspidis hastam. Ternas circum caput fundas, è iuncis compactas gestant, quos melancrenas appellant, è quibus funes texuntur. Vnde & Philetas in libro interpretationum, Hirta, inquit, uestis, fordida, rarus limbus inuoluitur, & iunceum ornamentum, perinde ac iuncis circuncinctis, fundas uero aut iunceas, aut è fetis aut neruis contextas gestant, uel longioribus habenis uel breuioribus, uel mediocribus, ad remotiores iactus uel propinquiores uel medios. A puerilibus hoc pacto ad fundas exercebantur annis, ut alioqui ne panis quidem pueris exhiberetur, nisi funda quicquam prius attingerent. Quo circa Metellus propius insulas ad nauigans, pelles nauium rectis prætendit, ut aduersus fundarum iactus tegmina essent, deinde ex Iberia tria Romanorum millia introduxit accolas. Præter agri uero feracitatem, & illud hisce in locis commoditatis adest, ut ullum noxium animal non facile reperias. Nam cuniculos nequaquam indigenas esse asserunt. Quinimo cum ex propinqua insula quidam marem ac fœminam attulisset, tanta ab initio facta eorum est procreatio, ut ex subterraneis cuniculis domicilia subuerterentur, & arbores, & (ut superius commemorauimus) homines ad implorandam populi Romani opem, confugere coacti sint. Nunc autem cum ad tractandam eorum uenationem aptissimi facti sint, nulla inualefcere sibi damna permittunt, uerum possessores magnam ex terræ fructibus utilitatē assequuntur. Hæ quidem intra columnas, quas Herculeas uocant, existunt. Iuxta has paruæ duæ adiacent insulæ, quarum altera Iunonis nominatur insula, quidam sanè & has uocauerunt columnas. Extra columnas Gades sunt, de quibus tantum solummodo diximus, quod à Calpe stad. DCC. & L. interuallo distant. Prope autem erumpentem Bætiam sitæ sunt, de quibus proluxa disseminatur oratio. Hi etenim sunt uiri qui & plurima, & ingentia emittentes nauigia, nostrum & exterius mare nauigant, cum neque magnam habitent insulam, neque multum è continente fructum legant, neque aliarum ubertate fruuntur insularum, sed magis pelagus inhabitent. Pauci admodum rem domesticam curant, uel Romæ moram ducunt. Nam incolarum magnitudine, nullis extra Romam positis, gens esset inferior. Igitur accepi in uno ætatis nostræ censu, equestri ordinis Gaditanos uiros quingentos esse censos, quot in nulla Italicarum urbium, præter Patuinos obuenit. Tot autem numero cum sint, insulam habitant non longiorem stad. c. cum latitudo alibi stad. unum non excedat. Oppidum initio inhabitabant sanè pusillum. Balbus uero Gaditanus uir triumphalis, aliud insuper illis edificauit, quod Neapolin ¶ uocant. Ex ambabus deducta est Didyma, non ultra stad. XX. complexa, nec ea quidem anguste habitata, quippe modici sunt eius cultores.

Metellus Balaricus.
Baleares funditores.
Baleari ritus
Laticlauus.

Melancrena.

Fundarum exercitium.

Cuniculorum mala.

Herculeæ columnæ.

Gades.

Gaditanorum frequēs, sed pusilla insula.

Balbus Gaditanus.

Neapolis.
* ἡ Νεάπολις
¶ id est, quam Neam, id est nouā appellāt.
Didyma.

res, cum maiore ex parte maritimas nauigationes omnes exerceant, partim etiam continentem incolant, præsertim uicinam quandam insulam, propter ipsius fertilitatem, quam uelut æmulam Didymæ fecere ciuitatem. tanta est loci delectatio, Pauci in illius comparatione, & hic habitacula tenent, illius etiam naualis gratia, quod quidem nauale illis in opposita continente Balbus extruxit. Ciuitas ad occasum duas insulæ partes iacet. Ipsi quoque insulæ proximum in extremis est Cronium, ad alteram partem ad ortum conuersum est Heraclium, quo ex loco maxime continenti coniungitur insula, ad stadij latitudinem, medio interiacente pelago, semota. Templum ab urbe XII. millia passuum abesse ferunt, quantum certaminum, tantum & miliariorum numerum facientes, maius autem est ferme tanto, quanta est insulæ longitudo. Est autem insulæ ab occasu in ortum magnitudinis spatium. Pherecides autem Gades Erythiam uidetur appellasse, in qua ea, quæ de Geryone uulgantur fabulis insinuant. Alij uero adiectam huic urbi insulam, quam stad. in tertuallo † euripus interlabens segregat. Lætitiâ autem pabuli uident, quod pascuntium ibi pecudum lac serum non efficit, caseumq; multum immiscentes aquam conficiunt. tantum exuberat pingue. Tricesimo die animal suffocatur, nisi quicquam cruoris exhauriatur. Herba uero quam pascuntur oues, sicca quidem est, sed incredibilem gignit aruinam. Quibus ex rebus fabulam de Geryonis armentis confictam esse, coniecturas faciunt. Litus autem uniuersum commune frequentibus habitatoribus est. De Gadibus uero ædificatione, Gaditani talia memoriæ mandauerunt. Tyrijs datum esse oraculum, quo ad Herculis columnas coloniam mittere iuberentur, qui speculari gratia missi fuerant, ubi ad fretum & ad Calpes angustias peruenere, orbis terminos efferati, & ibi Herculeæ expeditionis finem, & has ab oraculo columnas nominari intra angustias, quendam ad locum constititerunt, in quo nunc Axitanorum ciuitas est. Ibi factis sacrificiis, cum læta nequaquam hostiæ portenderent, retro flexere rursus. Post temporis intervallum missi, extra fretum stad. mille & D. progressi, in insulam Herculi consecratam peruenere, quæ ad Onobam Iberiæ urbem iacet. Existimantes hic esse columnas Herculis, deo sacrificiū instituisse, non portendentibus læta rursus hostijs, domum repetisse. Tertio cum classe missos, Gades condidisse, & phanum ad spectantes in orientem insulæ partes ædificasse, urbem autem ad occasum. Quam obrem nonnullis angustii ipsius freti ultima, columnas uideri, quibusdam uero Gades, alijs adhuc longius à Gadibus foris iacere. Aliqui columnas Calpen, & Abylycem opinati sunt, montem ex Africa procumbentem. Quem Eratosthenes in Metagonio, Numidarum gente situm asserit. Quidam autem exiguas prope utranq; insulas, è quibus alteram Iunonis insulam nūcupant. Cæterum Artemidorus, Iunonis quidem insulam, illius templum appellat, atq; aliam quandam esse inquit. Neq; montem Abylyca, neq; Metagonium gentem esse. Errabundos autem scopulos, atq; Symplegades, horum nonnulli transferunt, eas esse columnas opinati, quas Pindarus portas Gaderidas uocat, ad has nouissimas Herculem profectum esse dictitans. Verum enim uero Dicæarchus, Eratosthenes, Polybius & Græcorum plurimi, ad euripi angustias, columnas esse manifeste demonstrant. Hispani autem & Afri, apud Gades esse inquit. ex ijs enim quæ circa fretum illud existant, nihil esse columnis simile. At quidam alij columnas dici illas aiunt, quæ intra Herculis ædem in Gadibus existant. Sunt autem ex ære, cubitorum

octo

octo, in quibus
qui nauigatione
maris & terra fin
arbitratur, qui de
Delegatis sanè, q
bile affirmare aut
dam insulas aut m
prie columnæ dic
culeæ termini. Ve
admodum Rhegi
Erihuic columellæ
notum dicuntur a
que Corinthiaco i
tam est, quam lon
nere communitate
potestatem redegi
Hæc non quidem
Peloponnesus, no
delicet locis aras, p
ac Liberum patre
permutare creden
Haud enim hact
uocabula. Nec u
mnas spectatas fi
columnas esse cre
bus gestis Herculi
mendarunt. Hic e
obis esse, altaribus
tum ultima illustre
entes montes, mi
imites. Cum aute
ita sunt nomina, si
plum efficitur. H
cos, cum utrisque
nam in eius gene
pro quo & fretum
intra nauigantibu
itaque insulæ in or
non tenuiter colu
qui eminentiam c
Recte proinde Pi
tur. Oranque
sistunt, ut extremi
simibus, iacent. Ips
fecto par est mino

octo, in quibus cōstruendi tēpli sumptus inscriptus est. Ad quas cum perueniant, qui nauigationē absoluerint, Herculi sacra ferentes, à deo seiuari instruntur, hic maris & terræ finem esse. Hunc ueri similiorem esse sermonem, etiam Posidonius arbitratur, qui de oraculo, deōq; legatis dicta, mendacium Phœnicum putat esse. Delegatis sanè, quis contra fidem, aut argumentum, neutram in partem incredibile affirmare auit. Illud autem quippiam habet intelligentiæ, non paruas quasdam insulas aut montes, pro columnis uideri dicere, sed inuestigare, quæ nam proprie columnæ dicantur, qui sunt mūdi, & habitabilis terræ, uel expeditionis Herculeæ termini. Veteribus enim hic mos affuit, huius generis confinia ponere, quæ admodum Rhegini columellam, turrim quandam exilem super freto locauerunt. Et huic columellæ turris, quam Pelori nuncupant, è regione sita est, & quæ Philænorum dicuntur aræ, in media quodammodo Syrtium tellure sunt. In ipso quoque Corinthiaco isthmo columnam quandam locatam fuisse, memoriæ proditum est, quam Iones dum Atticum, & Megarenses occupassent agrum constituere communiter. Simul & qui eiectis illis è Peloponneso, Peloponnesum in potestatem redegerunt, è parte quæ Megaram spectat, hoc inscribentes pacto, Hæc non quidem Peloponnesus est, uerum Ionia. Ex altera autem parte, Hæc Peloponnesus, non Ionia est. Alexander uero Indicæ militiæ fines posuit, in ijs uidelicet locis aras, per quos in orientem peruenit, ad Indorum extremos, Herculem ac Liberum patrem imitatus. Iste quidem mos extitit. Cæterum locos ipsos titulos permutare credendum est, maximè que cum tempus locatos absumit terminos. Haud enim hac tempestate Philænorum perdurant aræ, sed locus alia assumpsit uocabula. Nec uero in terra Indica, ullas Herculis stantes, aut Liberi patris columnas spectatas fuisse, memoratur. At locis quibusdam indicatis, Macedones illos, columnas esse credidisse, dicimus, in quibus signum aliquod offenderunt de rebus gestis Herculis, aut Liberi patris, quas historiarum scriptores posteritati commendarunt. Hic etiam haud incredibile est, priores illos fabricatis manu finibus, ufos esse, altaribus scilicet, aut turribus, aut columellis, eos apud locos, ad quorum ultima illustres uiri peruenerunt. Illustria uero sunt huiusmodi freta, incumbentes montes, minores insulæ, ut regionum primos, aut postremos designemus limites. Cum autem manu constructa, defecere monumenta, in locos ipsa traducta sunt nomina, siue insulas siue promontoria dicere malueris, à quibus fretum ipsum efficitur. Hoc uero iam definire arduum est, utris cognomentum applices, cum utrisque similes esse columnæ uideantur. Dico autem similes esse, quoniam in eius generis locis constitutæ sunt, qui aperte ultima à se denominant, pro quo & fretum os dicitur, & hoc ipsum, & alia complura. Ipsum os quidem intronauigantibus initium est, foras autem enauigantibus exitus & extremum. Itaque insulæ in ore perexiguæ, quæ descriptionem facilem & insignem habent, non tenuiter columnis æquiparari possunt. Pariter & imminentes freto montes, qui eminentiam quandam eiusmodi ostendant, sicuti columellæ uel columnæ. Recte pròinde Pindarus portas dixit Gaditanas, si in ostio columnæ intelligantur. Ora nanque similia portis habentur. Gades autem talibus in locis non consistunt, ut extremitatem ostendant, sed in magni medio litoris, multis insignito finibus, iacent. Ipsas uero columnas Herculeas ad ipsum referre litus, minus profecto par est minorisq; ut censeo, rationis. Non enim credibile dixerim huius no-

Rheginorū columella.
Pelori turris.
Philænorum aræ.
Columna in Corinthiaco isthmo, inscriptio.

Terminorum signa.

Gaditanæ portæ.

minis gloriam à negotiatoribus potius, quàm principibus atq; ductoribus, accepisse primordium, & simul inualuisse memoria, sicut & de Indicis columnis. Cui quidem rationi, alioqui testimonium ipsa affert inscriptio, quæ (ut ille inquit) non templi ædificationem, sed impensæ summam indicat. Etenim Herculis columnas, non Phœnicum impensæ, sed illius magnificentiae monumentum extare. Polybius autem scriptum reliquit, quendam Gadibus, in Herculis templo fontem esse, gradibus modicis ad aquam descensum habentem, quæ potionibus idonea est, ei contraria maris fluxibus obuenire. Cum enim illud augetur, hic ipse deficit, cum uero refluit, completur. Causam autem allegat, quod spiritus qui è fundo in superficiem, & supernas terræ partes excurrit, dum terra ipsa operitur ab undis, secundum maris accessum, cohibetur ab proprijs huiusmodi egressibus. Ad interna uero reuersus, fontis meatus obdurat, & aquæ defectum efficit. Ea uero iterum nudata, directos meatus agens spiritus, fontis uenas liberat usque adeo, ut facile & ubertim scateat. Artemidorus huic cōtradicens, quandam à se ipso confictam causam ponit, Silaniq; opinionem memorans historici, nulla mihi memoratu digna uidetur afferre, p̄inde ac ipse cum Silano prorsus ad hæc imperitus. Verum Posidonius mendacem hanc historiam esse asserens, duos in Herculis æde puteos esse ait, tertium in urbe. Exijs qui in Herculis templo sunt alterum paruum assidue aquis exhauriri, & eadem hora destitutum aspici, cumq; aquari desierint, impleri de nouo, maiorem alterū per diem uniuersum aquationem exhibere. Aliorum tamen more puteorum diminutum, noctu impleri cum aquatores destiterint. Cum autem in ipso repletionis tempore crebro recursus aquarum simul obueniatur, ei esse contrarium maris refluxum, inaniter arbitrati sunt indigenæ. Quod igitur historiarum fides adhibita fuit, & hic ipse dixit, etiam nos inter admiranda uulgatum accepimus. Puteos quoq; tum ante oppidum in hortis, tum interius esse audiuius. Verum propter aquarum uitium, cloacas per urbem, aquæ fossatilis inundare. Si tamen & horum quisquam puteorum ullam reciprocationis suspicionem ostendat, haud sanè nouimus. Quod si hæc accidant, ipsas inter difficilia causas accipi oportet. Nam eo modo, quo Polybius inquit, sese habere uerisimile est. Credibile etiam est, uenarum aliquas fontanarum exterius humectatas lassari & aquis in obliquum effusionem magis præstare, quàm per pristinum alueum in fontem retundere. Humectari autem, inundante fluctu necessarium est. Deinde sicut Athenodorus inquit, quod circa aquarum incrementum, aut decrecentiam obuenerit in spirationi, aut expirationi perquam simile uidetur, si aliquæ fluentes aquæ, per alios quidem meatus effundunt effluxionem, secundum naturam in superficiem, aquarū ora, fontes appellamus. Per alios uero meatus, ad maris fundū contrahunt, illud simul extollentes, ut inundet. Quando uero ipsa expiratione fiat ut propriū, nunc destituat nunc repetat alueum, cum & illud reuersionem accipiat. Nescio autem quoniam modo Posidonius, cum Phœnices, cæteris in rebus idoneos esse demonstrat, hoc loco eorum fatuitatē potius quàm acumen damnat. Nam dies aut nox per solis mensuratur ambitum, interdum sub tellure, interdum supra tellurem apparentis. Oceani uero motum ait syderis subire circuitum, quendam quidem diurnum, quendam menstruum, quendam annum, ut lunæ contingit. Quo enim tempore ista Zodiaci magnitudinem excedit horizontis, mare terram ascendere incipit, sensu teste, quoad in celi medium conscenderit. Vbi uero declinare sydus ipsum cœperit,

*Gadium fons.**Herculis putei**Fontes.**Dies.**Nox.**Oceani motus.*

rit, sensum rursus
in de tanto eadem
tur occasum, & ac
re differt. Postea ru
regredi quoad in
tere uero usque
nam quidem esse
coniunctiones re
augentur usq; ad r
ferentem, postmod
velocitate crescent
quidem aiunt, ut ci
ipse autem à tropic
ad hyemalem tropi
re ad tropicum æst
usque simul tempo
que nocturni ordi
mentis, multoties c
multoties quidem,
ditanos tamen ad
frant. Cæterum c
ueniant, per circu
quibus diminuti
cum, & in dereue
uarum accurati
runt. Itaq; Seleucur
tatem in æqualitat
noctialibus signis
ualitatem & mult
secundum appro
ca tropicum æsti
us, annuas differer
tionem, magnam
huminiis Bæris ref
tempus, adeo super
pa uero à mari stac
nem, ex inundatio
Herculei templi su
idem agger ab eor
posse. Quod si qu
magnitudinem in
ter accidere tradit
dam delbero amr
lis in locis absq; in
lone uenti frequen

rit, sensim rursus pelagus reuertitur, donec occidentis signum luna exuperat. Deinde tanto eadem in constantia tempore manet, quanto luna ad ipsum coniungitur occasum, & adhuc tanto magis, quanto sub terram mota, signum ab horizonte distet. Postea rursus ascendere, quousque sub tellurem in cœli medio sit. Deinde regredi quoad in ortum luna sit procedens, ac signum distat ab horizonte. Consistere uero usquequo signum supra terram eleuetur, & rursus ascendere. Hanc diurnam quidem esse circuitiōnem asserit. Menstruam uero quoniam maximi circa coniunctiōnes reflexus efficiuntur, deinde usque ad dimidiam minuuntur, iterum augentur usque ad rotundam lunę formam, diminuuntur usque ad dimidiam decrecentem, postmodum usque ad coniunctiōnes incrementa fiunt. Tempore autem & uelocitate crescentias abundare, annuos uero à Gaditanis perdidicisse refert. Hi quidem aiunt, ut circa tropicum æstiuum maxime crescant, & recessus & accessus, ipse autem à tropico usque ad æquinoctialem, diminui existimat, at crescere usque ad hyemalem tropicum, deinde ad uernum æquinoctium decrescere, porro crescere ad tropicum æstiuum. Itaque cum circuitiōnes istæ die noctūque fiant, in utriusque simul tempore mare bis accedat, atque bis discedat, & diurni temporis atque nocturni ordo seruetur, quoniam modo putei repletiones, pro maris incrementis, multoties euenire putant. Non autem sæpe aquarum defectiōnes, uel si multoties quidem, non autem paribus uicibus, uel si etiam paribus uicibus. Gaditanos tamen ad hæc obseruanda minime idoneos extitisse, quæ quotidiana fiant. Cæterum quæ quotidiana fiant, obseruasse ex ijs, quæ semel quotannis eueniant, per circuitiōnes annuas. Quibus eum tamen fidem adhibere liquet, ex quibus diminutiones & accessiones fieri suspicatus, è tropico in alterum tropicum, & indereuersiones denuo. Atqui nec illud credibile sit, quod cum ad obseruandum accurati sint, euenientia non uiderint, non euenientibus autem crediderint. Itaque Seleucum quendam à rubro mari profectum ait, quandam in his æqualitatem in æqualitatēque, secundū signorum differentias referre. Cum enim in æquinoctialibus signis luna consistat, equalia fieri quæ accidant. In tropicis autem in æqualitatem & multitudine, & celeritate prorsus existere. Ex reliquis uero ad singula secundum appropinquationes proportionē effici. Ipse autē dicit, cum rotunda circa tropicum æstiuum luna, in Herculis templo Gadibus uersaretur dies cōplures, annuas differentias se intelligere nequiuisse. Circa mensis illius autem coniunctiōnem, magnam in Ilipa annotasse permutationem, præter superioris temporis fluminis Bætis refusiones, in quibus ne ad medietatem ripas irrigabat. Per id uero tempus, adeo superfusas in undasse aquas, ut eodem in loco milites aquarentur. Ilipa uero à mari stad. DCC. abest, finitimosque pelago campos ad stad. xxx. altitudinem, ex inundatione demersos, ita ut in insulæ deprehenderentur, & fundamentorū Herculei templi sublimitas & ipsius aggeris, qui anteportū Gadibus procumbit. Idem agger ab eo mensura quæsitus, ut asserit, decem etiam cubitis cooperiri uix possit. Quod si quis factas aliquo in tempore accessiones duplicatas adiecerit, sic magnitudinem inundationis in campis manifestissime exhiberet. Hoc communiter accidere traditur per uniuersam circumiacentē oceano plagam. At nouū quidam de Ibero amne, ei que peculiare iste commemorat, siquidem eum (inquit) nonnullis in locis absque imbribus, absque niuibus, inundationibus late spargi, ubi ab aquilone uenti frequentes ingruant. Cuius rei causam esse asserit lacum per quem elas

Ilipa.

Iberi inundatio